

TRIMITAS

**KAIP JAUNIEJI
ŠAULIAI 10 DIENŲ
TARNAVO JOS
DIDENYBEI**

**APIE BAZINĮ
ŠAULIO
KURSA**

**PROTMŪŠIS
SU PRIZU!**

9771392475004

1,99 €

TRIMITAS

ŠVIESKIS IR ŠVIESK!

2019 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

36 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje www.prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.

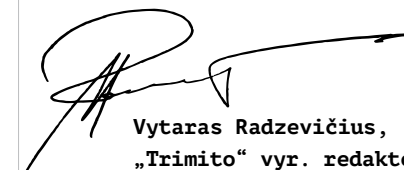
**Lietuvos šaulių sąjungos
šimtmečio proga
užsiprenumeruok TRIMITĄ
ir paragink kitą!**

Sveiki,

šiam numeryje daug informacijos apie jaunųjų šaulių stovyklas. Nieko neįprasto, vidurvasaris – tokių stovyklų metas. Ir pagau nu save galvojant, kad tiems jauniems žmonėms dažnai baltai pavydžiu. Ne jaunystės, žinoma (nors jos – irgi šiek tiek), bet galimybių ir veiklos, kurių jie turi. Galimybės būti laisviems ir atstovauti savo šaliai, galimybės nešti savo vėliavą, o ne svetimųjų įbruktą. Kaip buvo mums jauniems, kai buvome paskandinti raudonajame tvane.

Pavydas dingsta, kai iš nuotraukų žvelgia šypsenos. Išmokome šypsotis, vadinasi, viskas gerai. Bus dar daugiau saulėtų dienų.

Vytautas Radzevičius,
„Trimito“ vyr. redaktorius

vytautas.radzevicius@sauliusajunga.lt

©„Trimitas“, 2019
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

Vyr. redaktorius Vytautas Radzevičius
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas ir maketas CRITICAL, Paulius Budrikis, Greta Janutytė

Redakcijos kolegija: Liudas Gumbinas (Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šaulys), Mindaugas Nefas (CV narys), Sigitas Ozgirdas (CV narys), Alina Bortkevič (CV narė), Juozas Janušaitis (CV narys), Jolita Mickevičiūtė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė), Irena Šalaviejiienė (LŠS išeivijoje šaulė).

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2019 m. Nr. 7 (1328)
Tiražas 2000

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **IŠKILMĖS.** LŠS 100-metis mieste tarp Nemuno ir Neris | VALDAS KILPYS
- 4 **ATMINTIS.** Švęsdami šimtmetį šauliai atgaivina savo organizacijos istoriją
- 5 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** Kaip jaunieji šauliai 10 dienų tarnavo Jos Didenybei | VALDAS KILPYS
- 12 **VIENA IŠ MŪSŲ.** Šauliškumas, tapęs kelrodžiu | DOVILĖ RUSTEIKIENĖ
- 15 **PRATYBOS.** Bazinio šaulio įgūdžių kurso instruktoriai Viktorija ir Lukas: apie kritinį Kuliamos kalną, bambeklių užkišimą šokoladu ir labiausiai žavinčius dalykus | KAROLINA SAVICKYTĖ
- 19 **NUOMONĖ.** Apie asmens orumą krikščioniškai ir... ne visai | VALDAS KILPYS
- 24 **ISTORIJA.** Lietuvos žydai nepriklausomybės karuose | STASYS IGNATAVIČIUS
- 26 **KARŽYGIŲ KELIAIS.** Išvyka į Žalgirį 2019 | LAURA JANUŠAUSKAITĖ IR KASPARAS ŽUKAUSKAS
- 28 **ASTRONOMIJA.** Kosminės astronomų akys – teleskopai | MARTYNAS JUOCEVIČIUS
- 34 **LAUKO VIRTUVĖ.** Žuvienė kaip charčio | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 36 **GALVOSŪKIS.** Protmūšis. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! | VYTARAS RADZEVIČIUS

Autorių dėmesiui – medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 15 dienos imtinai!

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Projektą „Kritinis protas ir / ar valstybė: pilietiško pasirinkimo svarba“ (straipsniai): „Kaip jaunieji šauliai 10 dienų tarnavo Jos Didenybei“, „Šauliškumas, tapęs kelrodžiu“, „Apie asmens orumą krikščioniškai ir... ne visai“ remia Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas.

2019 m. skirta 5 500 eurų

Viršelio nuotraukoje – akimirka iš bazinio šaulio įgūdžių kurso Karaliaus Mindaugo šaulių (Vilniaus apskr.) 10-osios rinktinės pratybų. Nuotraukos autorė – Karolina Savickytė.

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
www.sauliusajunga.lt
[www.sauliusajunga.lt](https://facebook.com/sauliusajunga.lt)
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

1 LŠS 100-METIS MIESTE TARP NEMUNO IR NERIES

Tekstas Valdas Kilpys
Nuotraukos Valdas Kilpys

„Šiandien didžioji šaulių diena Kaune!“ – riktelėjo maskuojama uniforma apsirengęs jaunuolis ir nurūko į bendrą rikiuotę. Kaip neseniai sostinėje, taip ir Kaune, birželio 21-ąją ore sklاندė šauliškos nuotaikos. Šimtmetis.

Iki LŠS 100-mečio renginių pradžios likus kelioms dienoms Pelėdų kalne, Žaliakalnyje, vyko unikali ceremonija. Galinga mūsų organizacijos vėliava suplandėjo bene aukščiausioje miesto vietoje ir kiekvienas, einantis Senamiesčiu Santakos link, galėjo regėti šaulišką simbolį. „Iškilminga Lietuvos šaulių sąjungos vėliavos pakėlimo ceremonija ir plazdanti vėliava – tarsi priminimas visuomenei apie artėjančią šaulių šventę – Lietuvos šaulių sąjungos 100-mečio minėjimą Kaune“, – sakė Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vadas ats. kpt. Vytautas Žymančius.

Šventės dieną jau nuo 15 val. šauliai kvietė kauniečius ir miesto svečius dalyvauti šventiniuose renginiuose ir kartu su šauliais paminėti Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo 100-metį. Renginiai prasidėjo parodos „Šaulio kodas“ atidarymu Vytauto Didžiojo karo muziejuje. Ši paroda – bendro muziejaus ir LŠS darbo rezultatas. Po oficialių kalbų kiekvienas galėjo „išmėginti“ parodą. Pasak muziejininkų, šis žodis itin

dera kalbant apie šios parodos pobūdį. Ji labai interaktyvi, su daug žaidybinių elementų, todėl, tikimasi, sulauks daug dėmesio tarp jaunimo.

Prie Istorinės prezidentūros gausiai susirinkę uniformuoti šauliai skambant orkestro muzikai darniomis gretomis patraukė Rotušės aikštės link, kur vyko iškilminga rikiuotė. Daug miestelėnų dėmesio sulaukęs kariškas ritualas buvo užbaigtas apdovanojimais. Šauliškumą diegiantys ir juo besivadovaujantys aktyvūs nariai buvo apdovanoti pasižymėjimo ženklais, proginėmis monetomis, kitokiomis dovanomis.

Šventinis popietės vyksmas nusikėlė į Kauno pilies amfiteatrą. Ten vyko įvairūs organizacijos pristatymai, koncertas, buvo galima susipažinti su kitų statutinių organizacijų veikla. Šventę vainikavo šventinio laužo uždegimas Nemuno ir Neries santakos slėnyje. x

1. LŠS vado pavaduotojas ats. mjr. Židružas Šadauskis apdovanojo nusipelnčius šaulius.

2. Nuo Istorinės Prezidentūros šaulių rikiuotė patraukė Rotušės link.

3–5. Akimirkos iš parodos „Šaulio kodas“ atidarymo Vytauto Didžiojo karo muziejuje.

ŠVĘSDAMI ŠIMTMETĮ ŠAULIAI ATGAIVINA SAVO ORGANIZACIJOS ISTORIJĄ

Birželio 29 dieną pasienyje su Kaliningradu, Kudirkos Naumiestyje, naujoje parodoje atgimė šimtmetį skaičiuojančios Šaulių sąjungos istorija. Paroda „Lietuvos šauliams – 100“ – tai bendras Šaulių sąjungos narių ir muziejininkų darbas.

Dar gegužę Lietuvos nacionalinis muziejus kvietė visuomenę pasidalyti ar padovanoti istorinę medžiagą, susijusią su Šaulių sąjungos veikla, jos nariais. Dabar muziejus viename iš savo padalinių – Vinco Kudirkos muziejuje – atidarė parodą, kurioje visuomenė galės plačiau susipažinti su Šaulių sąjungos veikla. Šimtmetį skaičiuojančios Šaulių sąjungos istoriją atskleis dovanoti ir muziejaus turimi eksponatai.

Parodą „Lietuvos šauliams – 100“ sudaro dvi chronologinės dalys. Pirmoji skirta tarpukario šauliams, kurioje pasitelkus vaizdus ir dokumentus pristatomas organizacijos veiklos pobūdis, taip pat

eksponuojama Šaulių sąjungos ir jai priklausiusių narių atributika bei proginiai medaliai.

„Ypač džiaugiamės galėdami parodoje pristatyti ankstyvuosius Šaulių sąjungos istoriją menančius eksponatus, kurie saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje ir kurių originalai pristatomi šioje parodoje: tarpukario Šaulių sąjungos nario liudijimas, taip pat liudijimas, suteikiantis teisę šauliui laikyti ir nešioti karinį šautuvą ir revolverį, pirmieji – dar 1919 metais išleisti – Lietuvos šaulių sąjungos įstatai“, – pasakoja parodos kuratorė Vitalija Jočytė.

Antroji parodos dalis skirta šaulių organizacijai po 1989 metų, kai šauliai atgaivino savo veiklą ir aktyviai dalyvavo 1991 metais saugant Aukščiausiąją Tarybą – Atkuriamąjį Seimą bei kitus objektus.

„Esame labai dėkingi Lietuvos šaulių sąjungai, kuri pasidalijo istorine medžiaga su muziejumi“, – kalbėjo parodos kuratorė.

Tą pačią dieną Vinco Kudirkos muziejuje vyko konferencija „Lietuvos šaulių sąjungai – 100“. Konferencijos metu šaulys Stasys Ignatavičius skaitė pranešimą „Lietuvos šaulių sąjungos istorija“. O Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės Kudirkos Naumiesčio 410-osios šaulių kuopos vadas Antanas Varankovas apžvelgė šaulių veiklą šiame miestelyje nuo 1993 iki 2019 metų.

Šaulių sąjunga, įkurta 1919 metais, veikė kaip visuomeninė sukurta organizacija, telkianti įvairių interesų žmones bendram tikslui – ginti ir saugoti Lietuvos nepriklausomybę. Per dvidešimt veiklos metų organizacija apėmė plačius visuomenės sluoksnius. Siekdami ugdyti patriotiškumą, šauliai veikė ne tik karybos, bet ir kultūros bei sporto srityse. Iki sovietų okupacijos (1940 m.) ši organizacija vienijo per 62 tūkst. narių. Šiandien Šaulių sąjungai priklauso 11 tūkst. narių. x

Tekstas Valdas Kilpys
Nuotraukos Tadas Venckūnas

Liepos pradžioje dešimt iš kiekvienos rinktinės atrinktų jaunųjų šaulių susikrovė kuprines ir susėdo į lėktuvą. Ir jei kas būtų paklausęs, kur gi jie skrenda, tai drąsiai būtų galima atsakyti, kad tarnauti Jos Didenybei Jungtinės Karalystės Karalienei. Lydimi dviejų šaulių, vaikinai ir merginos dešimčiai dienų tapo visateisiais Jungtinės Karalystės (JK) kadetų pajėgų nariais.

VISKAS PRASIDEDA NUO GINKLŲ
JK kariuomenė puoselėja ilgą kolonijinės kariuomenės tradicijas. Ten galima sutikti ne visai europiečiui „iš žemyno“ suprantamų dalykų, ritualų ir papročių. Jaunieji šauliai į stovyklą atvyko gerokai anksčiau – reikėjo iš anksto išsilankyti britiškojo ginklo L98 A2 valdymo testus. Pasak vietos instruktorių, tai pirmas žingsnis žengiant JK kadeto keliu. Be šito – nė iš vietos.

Beje, apie ginklą. Tai specialiai JK kadetų pajėgoms, t. y. jauniems žmonėms, sukurtas ginklas! Jo techninės charakteristikos ir veikimo principas iš esmės nesiskiria nuo tų ginklų, kurie naudojami JK reguliarioje kariuomenėje (tai automatinio šautuvo SA80 versija). Vienintelis skirtumas – jie nešaudo serijomis, t. y. pusautomačiai.

Tai *bull pup* sistemos šautuvas, kuris, perėjęs begalę patobulinimų (anksčiau kadetai naudojo šautuvą su abreviatūra A1), pagaliau atitinka visus keliamus reikalavimus. Jaunieji šauliai juos išbandė ir... Bet apie tai vėliau.

1 DIENA. ISTORINĖ IR MILITARISTINĖ
Kasdien stovykloje vyko įvairios veiklos, tad apie nuobodžiavimą nebuvo nė kalbos. Pirmoji diena – šaudykloje. Nereikėtų manyti, kad šaudykloje vien šaudoma. Britai nuėjo toliau: jaunieji šauliai buvo suskirstyti į keturias grupes ir kiekviena iš jų turėjo susipažinti ir pristatyti atskiros laikotarpio ginklus. Kaip jau minėta, JK negali skystis dėl karinių kampanijų stygiaus: keli vadinamieji Boer karai Pietų Afrikoje (1879–1915), Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, karas dėl Falklando salų ir šiuolaikinė ginkluotė, naudojama įvairiose misijose.

Suprantama, viską vainikavo šaudymas iš lygiavamzdžio ginklo. Stovykloje dalyvavusi Greta Tumasonytė sakė, kad šis šaudymo būdas reikalauja daug susikaupimo. „Šovėme po penkis šūvius į skrendančias lėkštutes. Numušiau keturias. Žinote, aš netikėjau, kad galiu daryti tokius dalykus“, – džiūgavo jaunoji šaulė. Laikydama egzaminą ji gavo taikliosios šaulės [angl. *marksmanship*] kvalifikaciją. >

JK kariuomenė puoselėja ilgą kolonijinės kariuomenės tradicijas. Ten galima sutikti ne visai europiečiui „iš žemyno“ suprantamų dalykų, ritualų ir papročių.

1. Bendra nuotrauka. Jie irgi tarnavo Jos Didenybei.

1.

2.

3.

4.

2 DIENA. KOMANDINĖ

Antrąją dieną jaunieji šauliai dalyvavo komandinėse rungtyse, kuriose buvo integruoti į britų būrius. Kai kuriems iš jų teko būti po du ar tris būryje, todėl prireikė visų komunikacinių gebėjimų. Beje, jai kas manote, kad puikiai kalbate angliškai, tiesiog nuvykite į JK ir praktiškai išbandykite savo žinias. Garantuojau, pamatysite, kad kalbėtis su tikru britu (o ypač škotu) yra tikras iššūkis.

Komandinių užduočių būta visokių. Formuojant komandą svarbu ne tik fiziniai dalykai, bet ir psichologiniai. Todėl kai kurios komandinės užduotys buvo gana neįprastos. Tarkime, užrištomis akimis padaryti iš virvės taisyklingą kvadratą. Tačiau didžiausių emocijų sulaukė žaidimas, kurio sąlyginis pavadinimas „Konstruktorius“. Maiše buvo sudėta daug įvairių detalių ir kiekvienas asmuo, iš maišo pasiėmęs po detalę, turėjo ją prie bendro kūrinio tvirtinti taip, kad visa konstrukcija būtų kuo aukštesnė arba kuo išradingesnė. Laimėjo komanda, kuri, dirbdama drauge, ėmė ir sukonstravo kraną.

1. Tuo metu Londone šėlo...
2. Prieš loginę užduotį reikia pasitarti.
3. Britiškos maskavimosi subtilybės.
4. Šauliai mokėti daryti vietovės planus.
- 5–6. Pilotų iš sudužusio sraigtasparnio gelbėjimo operacija.

5.

6.

KITOS DIENOS. MOKSLINGOS

Trečiąją ir ketvirtąją dieną vyko taktikos pratybos, kuriose šauliai mokėsi daryti maketus, judėti patrulio sudėtyje, reaguoti į priešų ugnį, flanguoti, rengti pasalas, vykdyti sužeistųjų paiešką ir evakuaciją bei teikti pirmąją medicinos pagalbą, įrengti stebėjimo postus, mėtyti granatas, šturmuoti pastatus.

Jauniesiems šauliams daugiausia nuostabos kėlė faktas, kad visos užduotys atliekamos naudojant ginklus. Tai, kas pas mus draudžiama (duoti nepilnamečiams kovinius ginklus), pas JK kadetus yra pilka kasdienybė. Jie tiesiog nesuka smegenų, kokių provokacijų gali imtis hibridinių karų mėgėjai, norėdami apjuodinti JK kariuomenės kadetų pajėgas. Nuostata paprasta: ne jūsų reikalas. Kalbėkite ir rašykite, ką norite, o JK jaunimas, jei tik to nori, gali eiti į pratybas su specialiai jiems sukurtu ginklu. Koviniu, jei ką...

Be taktikos pratybų, vyko šaudymai lazerinėje šaudykloje, buvo šaudoma lankais, kovojo dažasvydžio laukuose.

STOVYKLOS PABAIGA. BRITŲ KARALIŠKOJI KARO AKADEMIJA

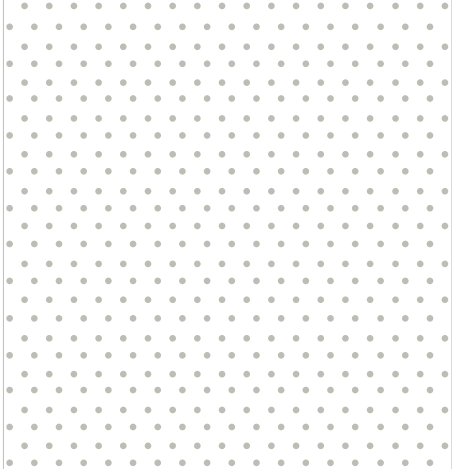
Pasibaigus nuotykių savaitei, penktadienį buvo organizuojama išvyka į Britų Karališkosios karo akademiją Sandherste (angl. *Royal Military Academy Sandhurst*). Karo akademija savo unikalumu tikrai nustebino jaunuosius šaulius ir kitų šalių kadetus, nes buvo kur paganyti akis.

G. Tumasonytė pasakojo, kad jai pirmiausia įspūdį padarė prakilni šios akademijos dvasia. „Visi tokie pasipuošę, daug paveikslų, idealiai sutvarkyta aplinka, o dar sužinojome, kad vienas iš dabartinių princų mokėsi būtent čia. Pati niekuomet nebučiau čia patekusi, todėl vien dėl to kelionė labai vertinga“, – įspūdiškai dalijosi šaulė.

Paskutinė diena – Londone. Šauliai lankėsi įžymiausiose Londono vietose, o 19 val. vietos laiku (21 val. Lietuvos laiku) prie Bakingamo rūmų nuskambėjo mūsų „Tautiška giesmė“. „Karalienės, tikimės, neprikėlėme“, – juokavo Jos Didenybei trumpą laiką tarnavę šauliai. x

4

LIETUVOS JAUNIEJI ŠAULIAI – TARPTAUTINĖJE STOVYKLOJE ESTIJOJE

Tekstas www.sauliusajunga.lt

Dviejų Šaulių sąjungos rinktinių – Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios ir Suvalkijos šaulių 4-osios – jaunieji šauliai liepos 9–12 dienomis stovyklavo Estijoje, Saremos saloje. Tai antroji šiemet tarptautinė stovykla, kurioje dalyvauja Sąjungos jaunimas (pirmoji vyko Jungtinėje Karalystėje).

Kaip teigė 1-osios šaulių rinktinės vado pavaduotojas Juozas Luckus, atlydėjęs penkis savo rinktinės jaunuolius į Saremos salą, tai – poilsinė stovykla, į kurią atrinkti itin aktyvūs, motyvuoti jaunuoliai iš dviejų Sąjungos rinktinių. „Čia atvežėme įvairaus amžiaus ir skirtingas jaunojo šaulio ugdymo pakopas baigusius jaunuolius. Šią stovyklą galima vadinti dovana mūsų aktyviems vaikams, nes čia ne mokomės, kaip daugelyje mūsų stovyklų, o poilsiaujame: vaikai vyko į ekskursijas, dalyvavo orientaciniame žygyje“, – teigė J. Luckus. Tarptautinės stovyklos, kuriose dalyvauja Šaulių sąjungos jaunieji šauliai, Estijos „Kodututred“ ir „Noored Kotkad“, Latvijos „Jaunsardze“ nariai ir Jungtinės Karalystės kadetai, vyksta kasmet, remiantis keturių šalių bendros veiklos protokolu.

1. Žvalgantis po Saremos salą

2. Vadų susitikimas

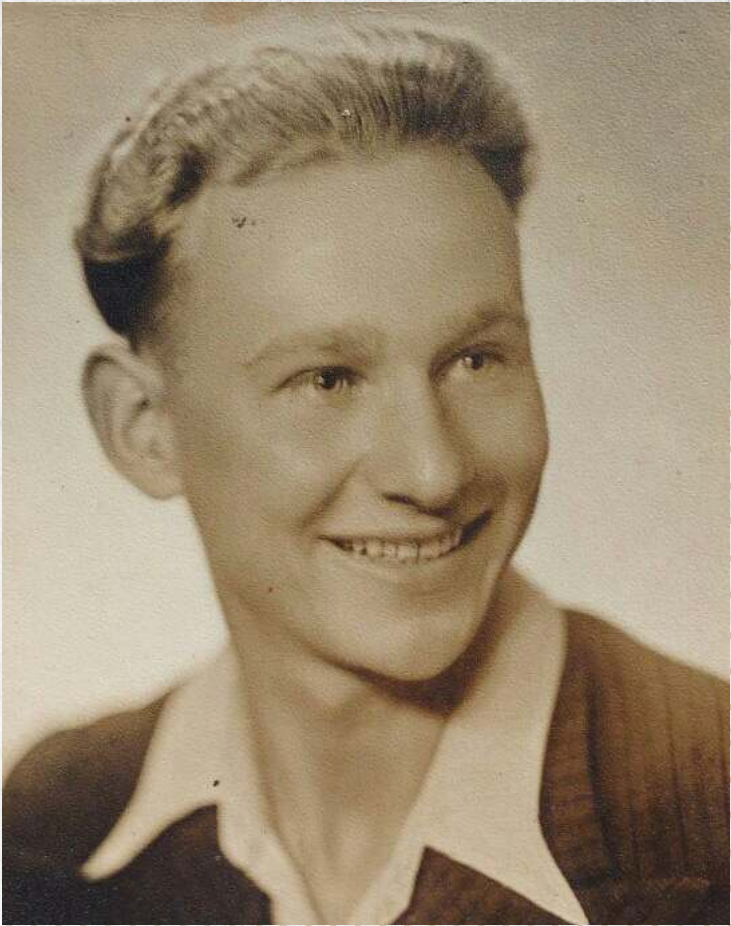

2.

Leidžiamas nuo 1920 m.

5

JULIUS JARULAITIS (1919–2019)

Tekstas Jim Verros

2019 metų birželio 21 dieną, sulaukęs 100 metų, Rojal Ouke, Mičigano valstijoje, anapilin iškeliavo Julius Jarulaitis, kilęs iš Janulaičių kaimo, gimęs Juozo ir Ievos (Luinytės) Jarulaičių šeimoje. Boleslovo, Elenos, Bronės, Janinos, Jadvygos ir Vytauto brolis Julius iki Antrojo pasaulinio karo dirbo su tėvu žvejybos versle.

Prisiekęs Šaulių sąjungai tapo partizanų, 1944 metais artėjant sovietams pasitraukė į Vakarų. Praleidęs kelerius metus Vokietijoje pabėgėlių stovykloje, kur ėjo policininko pareigas, 1948-aisiais gavo leidimą gyventi JAV. Atvykęs į Bostoną gyveno su teta ir pusbroliu, vėliau su kitais lietuviais ieškodamas darbo persikėlė į Detroitą.

1950 metais įsidarbino „Ford Motor Company“ ir kartu su draugais ėmėsi amerikietiškosios svajonės įgyvendinimo. Julius susikūrė gyvenimą ne tik sau, bet ir žmonai Gunther, kurią vedė 1952 metais, vaikams Lillian (1953) ir Thomui (1957).

Julius mėgo savo darbą ir daug bendravo su kitais lietuviais. Su jais žvejodamas ar žaisdamas kortomis, aptarinėdavo žinias iš Lietuvos ir svajodavo apie sugrįžimą į Tėvynę. Siuntė laiškus ir siuntinius artimiesiems už Geležinės uždangos ir laikė tai svarbia misija.

Jis labai mylėjo savo vaikus. Dėl ilgų darbo valandų Julius mažai laiko praleisdavo namie, tačiau išlaikė šeimą ir garantavo vaikams išsilavinimą. Thomas ir Lillian sėkmingai įsitvirtino gyvenime ir savo veikloje. Thomas – restoranų versle, Lillian – verslo administravime.

1978 metais sulaukęs anūko Jameso tapo seneliu ir po 30 metų darbo „Ford Motor Company“ išėjo į pensiją 1980 metais. Susidomėjo golfu ir prisijungė prie Detroito klubo „Kovas“. Su draugais lietuviais žaidė golfą Detroite, Klivlande, Čikagoje ir kituose miestuose – tai tapo didžiausiu jo pomėgiu.

Julius turėjo ir daugiau anūkų: 1984 m. [Frankas], 1987 m. [Nickas], 1988 m. [Anthony], 1992 m. [Davidas] ir 1995 m. [Andrew]. Visus juos labai mylėjo ir mėgavosi pokalbiais apie gyvenimo patirtis, dažnai kartu žiūrėdami Detroito „Tigers“ komandos žaidimą.

Griuvus Sovietų Sąjungai Julius pirmą kartą nuo 1944 metų aplankė Lietuvą. Tai buvo džiaugsmingos akimirkos. Julius susitiko su gimine ir naujais jos nariais, apie kuriuos jis žinojo tik iš laiškų. Julius atgavo Lietuvos pilietybę ir dar daug kartų vyko į Lietuvą su savo žmona.

Gyvenimo saulėlydyje Julius mėgo žiūrėti televizijos laidas, skaitė Lietuvos spaudą ir padėdavo kitiems. Jis jautėsi palaimintas, nors jaunas būdamas ir negalėjo įsivaizduoti, koks gyvenimas jo laukia ir kiek didžių dalykų jam nutiks.

Paskutinais gyvenimo metais jis gavo Lietuvos prezidentės Dalios Grybauskaitės sveikinimą šimtojo gimtadienio proga. Taip pat pagarbą jam išreiškė Mičigano valstijos deputatas Jimas Ellisonas.

Prieš palikdamas šį pasaulį, apsuptytas tų, kuriuos mylėjo, Julius tapo proseneliu, sulaukęs Christos gimimo [2019].

Juliaus Jarulaičio trūks ne tik jo artimiesiems, bet ir žmonai Gertai, su kuria praleido 68 gyvenimo metus.

6

TARPTAUTINĖ STOVYKLA „BALTIC GUARD 2019“ PRASIDĖJO

Tekstas www.sauliusajunga.lt

Liepos 22 dieną Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokykloje prasidėjo tarptautinė sukarinta Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) jaunųjų šaulių stovykla „Baltic Guard 2019“ („Baltijos sargas 2019“). Į ją atvyko Šaulių sąjungos partnerių – sukarintų Estijos „Kaitseliit“ ir Latvijos „Zemsardze“ jaunimas bei kadetai iš Jungtinės Karalystės, Lenkijos, Ukrainos ir Generolo Povilo Plechavičiaus licėjaus – daugiau nei du šimtai dalyvių.

Stovyklos atidarymo ir šalių vėliavų pakėlimo ceremonijoje dalyvavo gausus būrys svečių: Ukrainos ambasadorius Volodymyras Jatsenkivskis, NATO pajėgų integravimo vieneto vadas plk. Jakobas Sogardas Larsenas, užsienio jaunimą atlydėjusieji asmenys, Seimo nariai, Lietuvos kariuomenės atstovai.

Sveikindamas stovyklos dalyvius LŠS vadas plk. ltn. Gintaras Koryzna pareiškė, kad svarbiausias šios tarptautinės stovyklos tikslas – skirtingų šalių jaunuoliams geriau pažinti vienas kitą, kitos šalies tradicijas, istoriją ir, kas itin svarbu, puikiai praleisti laiką bei tapti bičiuliais. Lenkijos gynybos ministerijos Sukarintų organizacijų biuro vadovas Voldemaras Zubekas pasveikino Lietuvos šaulių sąjungos narius 100-mečio proga ir palinkėjo tęsti sėkmingą veiklą.

Stovyklos „Baltic Guard“ tikslas – ugdyti pilietišką, drausmingą, savarankišką, fiziškai aktyvų, lyderio savybių turintį jaunimą. Taip pat stiprinti Lietuvos ir užsienio šalių jaunimo bendravimą, skatinti jaunimą domėtis kitų šalių tradicijomis.

Stovykloje „Baltic Guard 2019“ jaunieji šauliai ir užsienio jaunimas dalyvavo taktikos pratybose, ėjo į orientacinį žygį, sportavo, vyko į ekskursijas.

GARBINGAS APDOVANOJIMAS LŠS VADO PAVADUOTOJUI

Tekstas www.sauliusajunga.lt
Nuotrauka Alfredas Pliadis (KAM)

Liepos 6 d. Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Valstybės ir „Tautiškos giesmės“ dienos proga už nuopelnus Lietuvos Respublikai ir Lietuvos vardo garsinimą pasaulyje įteikė valstybės ordinus ir medalius mūsų šalies ir užsienio valstybių piliečiams.

Prezidentė ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi apdovanojo Lietuvos šaulių sąjungos vado pavaduotoją atsargos majorą Židrūną Šadauskį.

2014 metais išėjęs į atsargą iš Lietuvos kariuomenės savanorių pajėgų Dariaus ir Girėno apygardos 2-osios rinktinės, kur vykdė Kauno karo prievolės ir komplektavimo skyriaus viršininko pareigas, ats. mjr. Ž. Šadauskis tarnybą tęsė kaip Lietuvos šaulių sąjungos Kauno rinktinės vadas. Nuo 2016 metų – kaip šaulių sąjungos vado pavaduotojas.

ŠAULIŠKUMAS, TAPĘS KELRODŽIU

8

Čia save gali rasti atėjęs bet kuriuo gyvenimo momentu. Ar būdamas dar vaikas, ar jau suaugęs, ar turintis gyvenimiškos patirties. Bet visi yra laukiami ir vertinami.

Tekstas Dovilė Rusteikienė
Nuotraukos iš asmeninio archyvo ir Rokas Tenys

Šiandien kalbamės su Viktorija Jafremovaite, mergina, kuri į Šaulių sąjungą įstojo būdama paauglė, tiesa, tai padarė paskatinta mamos. Viktorija beveik nieko apie šią sukurintą organizaciją nežinojo, nė neįsivaizdavo, kas joje veikiama, bet vis vien nusprendė pamėginti. Ir kas galėjo pagalvoti, kad būtent dalyvavimas Lietuvos šaulių sąjungos organizuojamose veiklose jaunimui, jaunesiems šauliams padės merginai pasirinkti tolesnį veiklos kelią gyvenime. Dažnai galvojama, kad jaunas šaulys ateina savęs išmėginti, nes nori tapti kariu, tačiau šįkart mergina, paskatinta patirčių Lietuvos šaulių sąjungoje, tapo ne tik kare savanore, bet pasirinko kitokią profesiją – nusprendė gelbėti gyvybes.

Nuo kada priklausai Lietuvos šaulių sąjungai?
Į Lietuvos šaulių sąjungą atėjau būdama 15 metų, 2008-ųjų rudenį. Pamenu, kaip visas būrys ruošėmės tais metais Kaune vykstančiam kariuomenės dienos paradiui, nes tais metais Lietuvos kariuomenei buvo 90 metų. Lapkričio 23 dieną visas mūsų būrys Sobore davė pasižadėjimus.

Papasakok trumpai apie jaunosios šaulės veiklą. Ką prisimeni geriausiai? Kas labiausiai patikdavo?
Veiklos buvo daug. Kiekvieną savaitę turėjome bent kelias treniruotes. Trečiadienio vakarais vykdavo paskaita, sekmdienio rytais – rikiuotės mokymai. Prasidėjo įvairi veikla: kursai, pratybos, stovyklos, dalyvavimas minėjimuose ar kituose renginiuose. Veiklos buvo tikrai nemažai, tuo buvimas jaunąja šaule mane ir traukė.

Aišku, labiausiai patikdavo stovyklos ir pratybos. Dar būnant nepilnamete, tai atrodė labai įdomu. Daug kas gal kiek keistai žiūrėjo, kai su užsidegimu pasakodavau, ką veikiame pratybų metu ar stovyklose. Matyt, ne visiems dar buvo įprasta matyti merginą su uniforma.

Galbūt norėjai tapti kare?
Kadangi tuo metu daug veiklos buvo tik jaunesiems šauliams, svarsčiau apie kariuomenę. Nebeįsivaizdavau savęs be kamufliažo ir miškų.

Ką labiausiai vertini Šaulių sąjungoje kaip organizacijoje?
Tai, kad čia save gali rasti atėjęs bet kuriuo gyvenimo momentu. Ar būdamas dar vaikas, ar jau suaugęs, ar turintis gyvenimiškos patirties. Bet visi yra laukiami ir vertinami.

Šiuo metu dirbi paramedike. Kaip pasisuko tavo gyvenimas šia linkme?
Padėti ir rūpintis žmonėmis man patiko nuo jaunystės, tiesiog gal trūko tam žinių. Jaunesiems šauliams ne kartą buvo organizuojami pirmosios pagalbos mokymai, kursai ir stovyklos. Teko kelis kartus jose dalyvauti ir tai mane sudomino. Man buvo įdomu pirma pagalba, žinios, kaip padėti kitam. Pradėjau darytis savo pirmuosius pirmosios pagalbos rinkinius kas kartą, kai būdavo pratybos ar stovyklos.

Kai baigiau vidurinę, jau tarnavau KASP. Kadangi nelabai žinojau, kur stoti mokytis toliau, viena kolegė iš kuopos pasiūlė kartu eiti mokytis paramedikų specialybės. Mane iš karto sudomino ši mintis, juolab kuopoje užėmiau šaulio gelbėtojo pareigas. Abi su kolege baigėme mokslus, gavome darbą Kauno miesto greitosios pagalbos stotyje, o šiemet abi baigėme Slaugos studijas. Taigi sau vis sakau, kad, jeigu ne Šaulių sąjunga, tikriausiai nebūčiau savęs atradusi šioje srityje – įtakos tam Šaulių sąjunga turėjo labai daug.

Ką labiausiai mėgsti savo darbe ir ko ne?
Labiausiai mėgstu tą jausmą, kai supranti, jog tikrai padėjai žmogui. Kad tavo dėka jis išgyveno iki ligoninės ir tikiesi, kad išgyvens dar ilgiau. Labai malonu ir gera, kai pacientas ar jo artimieji padėkoja.

Labiausiai nepatinka, kai žmonės greitąją kviečiasi tais atvejais, kai jos visai nereikia. Kai tai nėra skubi pirmoji pagalba, bet žmonės nežino, kur kreiptis. Tenka būti ir už pareigūnus ar socialinius darbuotojus. Labai gaila, kai negali žmogui padėti, nes paprasčiausiai tai neturi nieko bendro su medicina, bet tikimasi, kad greitoji viską išspręs. >

1. Masinės nelaimės pratybos – gelbėjami sužeistieji, 2016 metai. Nuotr. aut. Rokas Tenys.
2. Atokvėpio akimirka po intensyvių pratybų, 2016 metai. Nuotr. aut. Rokas Tenys.
3. Su jaunaisiais šauliais po Sausio 13-osios minėjimo, 2009 metai.
4. Išgyvenimo pratybose įveikiama vandens kliūtis, 2010 metai.

Sunku kažką išskirti, nes tiek į savanorių pajėgas, tiek į Šaulių sąjungą žmonės ateina iš idėjos, turintys savo gyvenimą, įvairiausių profesijų atstovai, tačiau jie nori mokėti ginti savo kraštą ir suderinti abi veiklas. Labai džiugu, kad toks pasirinkimas galimas ir nemažai žmonių tai pasirenka.

1. Tarptautinėse pratybose „Žalgiris 2010“.

Esi ir karė savanorė. Ar gali išskirti, kuo skiriasi tarnyba KASP ir LŠS?
Sunku kažką išskirti, nes tiek į savanorių pajėgas, tiek į Šaulių sąjungą žmonės ateina iš idėjos, turintys savo gyvenimą, įvairiausių profesijų atstovai, tačiau jie nori mokėti ginti savo kraštą ir suderinti abi veiklas. Labai džiugu, kad toks pasirinkimas galimas ir nemažai žmonių tai pasirenka. Tuo metu, kai pati atėjau į KASP, didžiausias skirtumas tarp savanorių ir šaulių buvo tas, kad KASP dažniau vykdavo pratybos, būdavo daugiau kursų. Dabar, manau, veiklos netrūksta tiek savanoriams, tiek ir šauliams.

Kodėl tapai ir kare savanore? Ar priklausymas Šaulių sąjungai turėjo tam įtakos?
Priklausymas Šaulių sąjungai ir lėmė tai, kad nuėjau į KASP. Kai suėjo 18 metų, mus, jaunuosius šaulius, turėjo perkelti į suaugusių šaulių būrį, tačiau ten nelabai buvo veiklos. Kadangi vis dar mokiausi vidurinėje mokykloje, idealiausiai skambėjo savanorių pajėgos. Pratybos savaitgaliais reiškė, kad nepraleisiu pamokų, o pratybos vykdavo vieną du kartus per mėnesį, tad kodėl gi ne? Nebenorėjau mesti kamufliažo, kerzų ir miškų. Dar ir dabar, tarnaudama KASP devintus metus, neįsivaizduoju savęs be kariuomenės.

Aktyviai, geranoriškai ir savanoriškai prisidedi prie jaunųjų šaulių stovyklų. Kodėl? Negaila laiko? Vasaros dienų, kurias galėtum skirti savo malonumui, leisti laiką su draugais.
Perėjus į KASP, nebe tiek daug laiko galėjau skirti Šaulių sąjungai, tad čia vienas iš būdų, kaip galiu prisidėti prie šauliškos veiklos, be to, man patinka tai, ką darau, mokytį pirmosios pagalbos, padėti žmonėms. Kas ten žino, gal bent vienam iš jaunųjų šaulių, kuriam vedu paskaitas, ta informacija tikrai bus naudinga, galbūt kažką tai kaip ir mane paskatins tobulėti šioje srityje ir taip atsiras dar vienu mediku daugiau.

Kaip manai, kokia šauliškų stovyklų jaunimui prasmė? Ar pati, dirbdama su jaunimu, matai, ką jie gauna iš jų?
Naudos daug. Savarankiškumas, naujos pažintys, bendravimas su bendraminčiais – tai praplečia akiratį. Daugybė įdomių užsiėmimų, naujų dalykų mokymasis, šiek tiek daugiau galimybių artimiau susipažinti su ta kariška rutina, ko per kelių valandų paskaitas ar savaitgalio pratybas gali nepastebėti, kiek savaitę gyvendamas kariuvinėse ar palapinėje. Visa tai kartais gali priversti išlipti iš savo komforto zonos, bet įgyta patirtis ir išpūdžiai, patirti sukarintoje stovykloje, išlieka ilgam.

Moteris sukarintoje organizacijoje, kariuomenėje – ar jai ten vieta? Kodėl? Ką jos gali duoti?
Pastebiu, kuo toliau, tuo mažiau stebimasi dėl moterų profesijos pasirinkimo. Galbūt įtakos turėjo ir tai, kad dešimt metų mūsų valstybę valdė moteris, turėjome ir krašto apsaugos ministrę. Moterys rodo, kad nėra tokios silpnos ir glėžnos būtybės. Mes ir pačios norime prisidėti prie savo šalies gynimo, o ne sėdėti namie ir laukti, kol vyrai grįš iš mūšio. Moteris gali daug, jeigu turi pakankamai motyvacijos ir užsispyrimo. Kartais trūksta fizinės ištvermės, bet tai galima pakeisti pradėjus sportuoti. Svarbu – noras. Mano kuopoje yra kelios stiprios merginos, kurios nepasiduos ir eis iki galo, kad ir kaip sunku būtų. Labai jomis džiaugiuosi ir jas gerbiu.

Ką tau reiškia Tėvynė?
Tėvynė – tai mūsų istorija, kalba, mūsų šaknys, žemė, kur ilsisi mūsų protėviai ir seneliai. Mūsų namai gali būti bet kuriam pasaulio krašte, tačiau Tėvynė bus tik čia ir tik viena. Todėl reikia ją puoselėti, saugoti ir, gink Dieve, nepamiršti. Jau kažkada buvome jos netekę ir pasekmės matomos iki šiol.

BAZINIO ŠAULIO ĮGŪDŽIŲ KURSO INSTRUKTORIAI VIKTORIJA IR LUKAS: APIE KRITINĮ KULIAMOS KALNĄ, BAMBEKLIŲ UŽKISHMĄ ŠOKOLADU IR LABIAUSIAI ŽAVINČIUS DALYKUS.

Tekstas ir nuotraukos Karolina Savickytė

„O aš BŠK dar pas Luką ir Viktoriją baigiau“, – šią frazę paskutiniai galės ištarti tie, kurie birželio 29–30 dienas praleido Rūdninkų poligone. Ten vyko paskutinės instruktorių Luko Vaičiulio ir Viktorijos Jankauskaitės rengtos grupės baigiamosios pratybos. Dvidešimt vieną grupę į šaulišką gyvenimą paleidę instruktoriai neatrodo išsikovę – Lukas nenustoja aiškinti klaidų ir lipdyti komandos, o Viktorija pertraukos metu pasidomi, ar visi gerai jaučiasi, ar pavalgė ir turi vandens atsargų. O tą parą vandens tikrai reikės – saulutė nespigina, bet kiekvieno vidus kaista dėl savų priežasčių – vienas pavargo, kitas jau verkia, trečias, rodos, tvirtai laikosi, bet viduje keikiasi. Bet ir toliau eina. Finišą pasiekė visi – po kelių valandų

miego skyrius kyla ir papusryčiaavęs eina medituoti – valyti ginklų. Kadangi čia jau tikrai kontakto negausime, susėdame su instruktoriais pasikalbėti.

NEAPVILK DRAUGO – ATVAŽIUOK Į PRATYBAS
Registruodamasi į baigiamąsias pratybas pamačiau grėsmingą sakinį – registruotis tik tuo atveju, jeigu 100 procentų dalyvausi. Ir ne šiaip sau – dėl kiekvieno neatvažiuosio šaulio susirinkusiems gali tekti pamojuoti poligonui rankele ir važiuoti atgal. Įsivaizduok, kad į pratybas neatvažiuoja penki užsiregistravę šauliai – ką daryti su ginklais? Mašinoje jų nepaliksi, nes, jeigu grįžęs nerasi ginklų, – užtraukiama baudžiamaoji byla. Todėl, kai kas nors neatvažiuoja, yra tikimybė, kad pratybos

nutrūks – ginklus reikia arba parvežti, arba surasti, kas juos saugotų. Todėl gerai, kai žmogus bent iš vakaro perspėja, bet buvo ir pavienių neperspėjusių, – pasakoja instruktoriai.

Per metus BŠK kursantų rankose laikomas ginklas evoliucionavo: 2016-ųjų gegužę kursantai laktė su miške rastais pagaliais, gruodį buvo išduoti ginklų muliažai, na, ir galiausiai – 2017 metų birželį – AK-4 automatas su imitaciniais šoviniais. Dabar kursantai gavo po dvidešimt imitacinių šovinių, anksčiau gaudavo vos kelis – pasibandyti [nors kai kurie ir dabar >

1. BŠK baigiamųjų pratybų metu imituojamas šaulio sužeidimas ir evakuacija.

iššovė vos kelis, kažkas ir nė vieno šūvio nepaleido – vamzdžiu žemyn neštas ginklas paglostė smėlį ir viskas tuo pasibaigė]. Kodėl duodama užpildyt tik vieną dėtuvę, instruktoriai aiškina paprastai – taip mokoma skaičiuoti šovinius, ko, pavyzdžiui, iš šratasvydžio prisišaukę žmonės nedaro. Anot Viktorijos, resursų neskaičiavimas, kovojimas be tinkamos priedangos ir didesnis tikro ginklo efektyvumas atstumo atžvilgiu buvo vienos iš priežasčių, atnešusių daug kovotojų mirčių Ukrainoje.

Prasidėjus neramumams Ukrainoje, dalis Lietuvos gyventojų sunerimo ir suprato, kad nežino, kaip elgtis atėjus dienai X. Iki to laiko Lietuvos šaulių sąjunga orientavosi į vaikus ir veteranus, tad darbingo amžiaus žmogui, norinčiam įgyti karinių įgūdžių, galimybių beveik nebuvo. Buvusių ir esamų kariškių ar patirties turinčių žmonių iniciatyva buvo suplanuoti mokymai, dabar laikomasi programos, patvirtintos 2017 metais ir suformuotos pagal šauliams adaptuotą KASP įvadinį kursą. Bendrai Lukas ir Viktorija turėjo 21 grupę, iš jų 14 pagal patvirtintą programą.

Kalbamės darbingoje tyloje – dalyviai intensyviai valosi ginklus.

Sau iš dešinės girdžiu šaulį garsiai svarstant – gal jau bandyt laimę ir priduoti ginklą? Mintyse palinkiu jam sėkmės, bet Luko prožektorius ir rodomas juodas pirštas greitai nusiunčia šaulį atgal imti į rankas šepetuką ir valyti atidžiau. Stoja tylą – kalbamės toliau.

KAIP SUSIKALBA ŽMONĖS IŠ SKIRTINGŲ PASAULIŲ?

Skirtingi pasauliai susikalba nebylaus valdymo signalais – juk kitaip vykdanč kovinį patrulį bendrauti ir negali! Bet iš tiesų – skirtingas gyvenimo patirtis ir suvokimą turintis fizikos, istorijos ir literatūros mokytojas čia gali dalyvausti tose pačiose pratybose ir miegoti po tuo pačiu medžiu, nes visi turi bendrą tikslą. Tai akcentuoja ir Viktorija – kai ji ateidavo vesti paskaitų be uniformos, o gal net ir su kokia suknele, buvo ir keistų žvilgsnių. „Ką ta maža, ryža ir dar apie karinius dalykus gali papasakoti... Bet per BŠK matai tą transformaciją, supratimą, kad nesvarbu, kiek tau metų ir kokios lyties – mes visi čia to paties susirinkome“, – pasakoja ji.

Šaulystė, anot Viktorijos, suteikia ne tik pareigų ir atsakomybių, bet ir tam tikrų privilegijų. Nors tarp stojančiųjų yra tokių, kurie nori pasirodyti su uniforma, didžioji žmonių dalis ateina sąmoningai galvodami – ką aš turėčiau daryti atėjus dienai X? Lukas paantrina sakydamas, kad į sąjungą ateina įvairių žmonių. „Vieni yra „turistai“, kiti ateina ginklo įsigyti, tretį bando atrasti naują hobį, teko sutikti žmonių, kurie sakė, kad tai vyriškumo mokykla. Bet tokia įvairovė yra normali, nes esame gana atvira organizacija“, – sako jis.

Pratybose Viktorija pamato kitokį žmonių veidą – stresinėse situacijose nusiima ir visos mandagumo kaukės. Ji sako, kad ant Kuliarnos kalno ir solidūs žmonės šliauždami keikiasi. Tie, kurie atvažiuoja į pratybas, tai daro sąmoningai, norėdami eiti iki galo. Nebuvo nė vieno, kuris nutrauktų pratybas dėl traumų, o dėl „negaliu“. Viktorija, ypač per pertraukas, skirdavo dėmesio ir priedavo prie kiekvieno, vis paklausdavo, kaip jie jaučiasi, ar pavalgė, ar viskas gerai. Instruktorius turi žinoti, kuo žmogus gyvena, ir jį motyvuoti. Kursas nėra lengvas, bet nėra ir neįveikiamas. „Man žavu, kai 1944 metų dėdulė per sniegą darant „judu dengiu“

bėga *bordinis*, prašome jo prisėsti, o jis vos atsikvėpdamas sako: „Nieko, tie aštuoniolikiniai irgi padusė“, – prisimena mergina.

Pratybose iškart pastebimi vadinamieji „šokoladinių batonėlių reklamų ponai ir poniutės“ – ilgesnį laiko tarpą nepavalgę tokie šauliai tampa bambekliais ir demotyvatoriais. Tik tiesiogine to žodžio prasme įkišus šokolado gabaliuką į burną gali judėti toliau.

Kol mes kalbamės, optimistiškai nusiteikę BŠK kursantai greitai beveik konvejeriu ėjo prie Luko bandyti laimę priduoti ginklą, bet su suspardytom viltim apsiskuldavo atgal, nes instruktorius rasdavo žvyro ten, kur „na, tikrai valyta!“, ir jau juokais pradėjo mintyse už kiekvieną loterijos bilietėlį skaičiuoti uždirbamus eurus.

Pedagogiką studijavusiai Viktorijai instruktoriavimas yra širdžiai miela veikla, bet visgi pastebi, kad su suaugusiais sunkiau dirbti nei su vaikais. Pastariems esi autoritetas, o suaugę, atėję su skirtinga patirtimi ir gyvenimiškais pasiekimais mokyti to, ko nežino, dažnai sunkiai pripažįsta kažko nemokantys. Bet tuo

šauliai ir skiriasi nuo griežtus standartus turinčios kariuomenės – nesistengiama visų suvienodinti, nes kiekvienas ateina su skirtingomis pažūromis ir vertybėmis. Instruktoriaus darbas – būti empatiškiems ir nukreipti bendra linkme.

KULIAMOS KALNO ISTORIJA IR GINKLAI PAMESTINUKAI

Civiliams žmonėms, anot jos, nelabai veikia priverstinės individualios ar kolektyvinės bausmės už prasižengimus, todėl ji taikė metodiką – jeigu pats matai, kad rikiuotėje per žioplumą pasisukai ne į tą pusę – padaryk dešimt pritūpimų tam, kad tai atsimintum. Per bazinį kursą šauliai mokomi ne tik laikyti ir valdyti ginklą, bet ir jį saugoti – jo palikimas be priežiūros yra didžiausias galimas nusižengimas pratybose. Žmonės dažnai neįvertina, koks galingas yra ginklas, ir elgiasi su juo kaip su žaislu. „Būdavo taip, kad perėjęs per stovyklavietę, galėjai 6 iš 20-ties susirinkti, todėl buvo pasiūlyta nušliaužti nuo vieno taško į kitą – sunku, bet praktika. Ir vieny pratybų metu Kuliarnos kalnas buvo pakeliui, tad ir šliaužėme. Pati bent su penkiomis grupėmis esu šliaužusi kartu.“ Kalnas, iki kurio buvo ir taip nuveiktas tikrai nemažas kelias, dažnai >

BŠK – bazinis šaulio įgūdžių kursas. Trumpinys turėtų būti BŠJK, tačiau šauliai įpratę sakyti trumpiau.

1. Nuolat besišypsanti instruktorė Viktorija.
2. Rimtai nusiteikęs instruktorius Lukas.
3. Gavęs kontaktą, skyrius traukiasi „vikšru“. Kol keli bėga užimti saugių pozicijų, draugai imitaciniais šoviniais slopina priešą.

1.

2.

3.

1.

2.

3.

1. Legendomis apipintas Kuliarnos kalnas dažnam tampa rimtu išbandymu. Į kalną kursantai šliaužia su ginklais rankose ir kuprine ant pečių – pirmi įveikę užduotį, bėga padėti kitiems.

2. Nebylaus valdymo signalai (NVS) – neatsiejama vykdomo kovinio patrulio dalis, nes balsu kalbėtis negalima. Šaulė, pamačiusi kliūtį, perduoda ženklą kitam šauliui, kad kirs jį „emblemavimo“ būdu.

3. O štai ir kliūtis (šiuo atveju, kelio) kirtimas – kol skyriaus brolis bėga, šaulė saugo kelią, bet ją tuoj pat ateina pakeisti kitas šaulys ir ji taip pat galės saugiai kirsti kelią. Svarbu su tiek sveriančia kuprine atsistoti.

tampa ribiniu išbandymu – vienas pradeda verkti, antras – keiktis, trečias pasiduoda, o kitas parodo savo charakterį. „Tas verksmų kalnelis tapo legenda ir tradicija“, – šypteli ji. Lukas priduria, kad išmokyti civilį žmogų rūpintis ginklu yra sunku. „Žmogaus tokia natūra – jeigu jam geranoriškai duodi prisiimti atsakomybę, jis tos atsakomybės nori atsikratyti. O kai jis žinos, kad jam už tai kas nors grės, tiesiog dės daugiau pastangų į tą dalyką. Paskui atsiras ir įprotis.“

KODĖL XXI AMŽIUJE VIS DAR KARIAUJAME MIŠKE?

Tikimybė, kad šių dienų karas vyktų miške – nelabai didelė, todėl kyla klausimas, kodėl įgūdžiai formuojami treniruojantis miške, o ne mieste. Lukas teigia, kad miškas yra „plokščias“, jame vyksta 2D karas – horizonto linijoje pamatei priešo karį ir tiek. Mieste yra vadinamasis 3D karas: stogas, keli pastato aukštai, rūšiai, šuliniai. Todėl, anot jo, reikėtų iškart išmokyti kariauti „plokščioje“ vietovėje, žinoti sąveikas, judėjimą, o tik tada galima eiti į tą aukštesnį lygį – miestą. „Kariuomenėje taip pat viskas paremta „žingsnis po žingsnio“ principu – mokomasi individualių įgūdžių, ypač svarbi medicina, nes Antrojo pasaulinio karo metu didelė dalis mirčių buvo dėl nukraujavimo, negebėjimo padėti sau ir draugui. O mes, kaip maža valstybė, turime saugoti kiekvieną karį, kad jis išgyventų mūsų sąlygomis“, – sako jis.

Prasideda sujudimas – čia tai vienas, tai kitas šaulys pradeda ieškoti tepalo ginklui, vis tyliai pasiklausinėja. Viktorijai tai pabosta ir sušunka: „Žiūrėkit, KUR TEPALAS?“ „Čia tepalas“, – išgirstu sau už nugaros rėkiant kažką kitą. Ieškojimai baigiasi, problema išspręsta.

KOKIOS AKIMIRKOS IŠ ŠONO VISKĄ STEBINTIEMS INSTRUKTORIAMS – GRAŽIAUSIOS?

Viktorijai gražiausia pratybų akimirka – paskutinė rikiuotė, kai instruktorius sako: „Dėkoju už tarnybą“, o visi šauliai unisonu per visą mišką šaukia „Tėvynės labui!“. „Atsiradusi graži tradicija rėkti visa gerkle įšliaužus į Kuliarnos kalną – tai rodo, kiek žmonės gali įvykdyti nerealių užduočių. Taip pat turime tradiciją su Luku važiuodami atgal aptarinėti pratybas. O pati nemėgstamiausia – ryte, kai Lukas atvažiuoja manęs pasiimti“, – juokiasi ji. Lukas pasakoja, kad jam pratybos yra procesas. „Palygini, kai žmonės susirenka pirmą kartą, prasideda mokymasis, ir tu matai juos tokius... „išsitaškiusius“. Įdomu juos stebėti kurso pabaigoje ir sekti, kiek patobulėjo. O pratybų metu mane labiausiai žavintis dalykas – matyti žmones, kurie nugalė save, padaro tai, kas atrodė beprotiškai sunku ar net neįmanoma. Žinau tą jausmą – ateina kažkokia... euforija, pasitenkinimas.“

Instruktorius sako, kad būdamas vienas žmogus neprisiverčia padaryti tiek, kiek būdamas komandoje. „Komanda motyvuoja arba kartais demotyvuoja, todėl mūsų palaikymas vienas kitam yra labai svarbus, tai yra momentas, kai turime atsisakyti individualybės ir suprasti, kad esame vienas organizmas. Žinai, kad yra petys, į kurį gali atsiremti, arba pats gali savo petį pasiūlyti kitam“, – teigia jis.

Pasigirsta garsus „Pas ką tepalas!“ ir tepalas tuoj pat atsiranda. Viktorija šypteli ir sako: „Matai, kaip paprasta.“ Išmoko. x

APIE ASMENS ORUMĄ KRIKŠČIONIŠKAI IR... NE VISAI

10

Tekstas Valdas Kilpys
Nuotrauka Valdas Kilpys

Asmens orumas yra pamatas, ant kurio stovi krikščioniškasis socialinis mokymas. Tačiau, net atmetus krikščioniškumą, asmens orumo problema niekur nedingsta. Daugelis viešojoje erdvėje vykstančių procesų pirmiausia sietini su keista orumo samprata arba apskritai su orumo kaip kategorijos nebuvimu. O juk iš tiesų tai bene pagrindinė Vakarų civilizacijos vertybė...

TRUPUTIS ISTORINIO KONTEKSTO

Žmogaus orumas yra viena iš tų keistų ir sunkiai „pagaunamų“ vertybių, apie kurią žino kiekvienas, tačiau paklausęs, kaip tai apibūdinti, dažniausiai atsakymo nesulauksi. Juk ji „dingsta“ būtent tuo metu, kai pradedi apie ją kalbėti. Kad to nenutiktų, bandykime kreipti žvilgsnį į istoriją.

Kiekvieno asmens vertė anksčiau rėmėsi santykiu su kažkuo. Antikiniame pasaulyje žmogaus vertė buvo nustatoma remiantis

jo santykiu su pasauliu [gr. *Kosmos*] ir Dangumi. Kitaip tariant, tu esi vertingas tiek, kiek pajėgi daryti gerus darbus žemėje ir nesipykti su dievais.

Viduramžiais reikalai pakito ir pagrindinis akcentas vertinant žmogų buvo jo dievotumas, t. y. jei tiki Jėzų – esi itin vertingas (prisiminkime šventųjų kultą). Ir priešingai – jei esi pagonis ar kitatikis, tavo vertė lygi nuliui (kryžiaus žygiai, inkvizicija ir t. t.). Vėlesniais laikais įsivyravo kiek kitoks požiūris. Grįžta prie teiginio, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą (Pradžios 1,26-27), kuris ir tapo atsparos tašku šiuolaikiniam žmogaus vertinimui.

Dabar esame vertinami per santykį su kitais ir savimi pačiu. Dievas tapo privačiu reikalu. Jo vieton stojo valstybė su įstatymais, kuri ir turi užtikrinti kiekvieno piliečio vertę arba teises. Tiesą pasakius, tai yra ir tam tikro *jovalo* pradžia. Vos ne kasdien girdimi pasibaksnojimai „ginant savo teises“ yra būtent apie orumą. Visi tokie „orūs“ ir vertingi, kad net kvailio nuomonė tampa tiek pat svarbi kaip ir išmanančio specialisto.

TAI „PAGAL PAVEIKSLĄ“ AR ŠIAIP SAU?

Čia kalbame apie kiekvieno pasirinkimą. Tu gali mąstyti, kad turi kažkokią dieviškumo žymę, o gali ir nusispjauti į tai sakydamas, kad esi pats sau. Tačiau šis apsisprendimas yra bene esminis. Paminėsiu keletą pavardžių, kurios bus žinomos vieną kitą knygą perskaičiusiam šauliui: Ludwigas Feuerbachas, Karlas Marxas ir Sigmundas Freudas. Kiekvienas iš jų savaip teigė mintį, kad ne žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą, o Dievas yra žmogaus projektuojamas paveikslas. Kitaip tariant, kokio dievulio norime, tokį ir susikuriame. Arba ne.

Gimsta bedievyystė, ateizmas ir kartais visu tuo remiantis pridaromas nemenkas kiekis negerų dalykų. Prisiminkime kad ir komunizmą, kuris radosi iš šios mąstymo linijos. Ar mums to reikia? Ko gero, ne, bet klausimas lieka: ar šaulys privalo būti tikintis, tiksliau sakant, kokio orumo sampratos laikosi šauliai? Kovoja „už savo teises“ ar visgi linksta prie bendruomeniškumo su šokiomis tokiomis pareigomis?

TU NESI VIENAS

Žodis „asmuo“ yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio „personare“, reiškiančio „suskambėti, būti išgirstam“. Kitaip tariant, kad būtum asmuo, reikalingas klausytojas, kuris išgirs tavo „skambesį“. Pats sau gali „skambėti“, kiek pageidauji, tačiau tapimas asmeniu sietinas su buvimu drauge su kitais. Kuriant santykį.

Žmogus yra tikrai žmogiškas tik tiek, koku mastu jis veikia šeimoje, pilietinėse, profesinėse ar kitose grupėse, kartu sudarančiose visuomenę, kuriai jis priklauso.

Žmogus yra tikrai žmogiškas tik tiek, koku mastu jis veikia šeimoje, pilietinėse, profesinėse ar kitose grupėse, kartu sudarančiose visuomenę, kuriai jis priklauso. Juokingiausia tai, kad būdami itin radikaliai savarankiški, patys sau svarbūs, kovojantys už įvairias teises asmenys vis tiek buriasi į grupes ir „kovoja“ drauge, bendruomenėse. Kito kelio tiesiog nėra.

Žmogaus egzistencija iš esmės yra visuomeniška. Nuskambės banaliai, tačiau, ačiū Dievui, yra Šaulių sąjunga. Tai – vienas iš puikių būdų jaustis ir gyventi oriai.

TRYS REALIOS SITUACIJOS

1 situacija. Vyksta LŠS konferencija. Per pertrauką viešbučio kiemelyje dalijama šauliška košė. Visi Broliai ir Sesės draugiškai stoja į eilę ir laukia savo porcijos. Iš konferencijos salės išeina aukštas [ne ūgiu] ir įtakingas pareigūnas su tokiu pat aukštu pareigose šauliu ir šypsodamiesi, lyg atsiprašinėdami, be eilės eina ir pasiima košės dubenėlį. Visi aplinkiniai tyli.

Kaip manote, su kuo susiduriame: su pagarba asmens orumui ar jo pareigoms? Ar mes, stovintys eilėje, neatimame galimybės susimąstyti, kad „aukštieji“ atėjo į Brolių ir Seserų, o ne į viršininkų ir pavaldinių pasaulį?

2 situacija. Bendraujame su žmogumi, kuriam gyvenime nepasisėkė. Jis atėjo pas jus pakalbėti, gal išsipasakoti, pajusti bendrumą. Jūs pastebite netoliese praeinančią svarbų asmenį ir...

kažkaip sau pačiam netikėtai nelaimėlis paliekamas vienas ir vienišas. Nespėjote net atsiprašyti.

Klausimas pamąstymui: ar iš tiesų tas, kuris turi didesnę galią, užima aukštesnį postą, nuo kurio labiau priklauso karjera, savyje turi daugiau orumo? O jūs?

3 situacija. Gatvėje prie jūsų priskrenta nemalonios veido spalvos girtuoklėlis. Prašo pinigų „maistui“. Negana to, dar bando pasikalbėti iš *dūšios*. Ko čia slėpti, tokie pašnekovai nervina. Ypač kai turi reikalų. Geriausiu atveju duodate centų, kad *atsiknistų*, blogiausiu – palydite nemaloniais žodžiais, o gal dar pagrasinate.

Ar tuo metu tikite, kad Amžinybės požiūriu su girtuoklėliu esate lygūs? Ar vis dėlto jis yra niekingas padaras, o jūs – toks svarbus uniformuotas arba tiesiog dailiai apsirengęs orus pilietis?

KAS IŠ TO?

Šis straipsnis nėra pamokymas, kaip gyventi. Tai apie gebėjimą atskirti tikrus dalykus. Šiandienos pasaulyje trūksta ne žinių apie orumą ar filosofinių išvedžiojimų. Jie nieko nekeičia. Pagrindinis dalykas, kurio stinga *mūsuose* – supratimo, kad nėra nereikšmingų žmonių. Ir drąsos elgtis pagal šį supratimą. Šauliškai.

Kiekvienas puikiai numanome, ką reiškia gyventi orių žmonių pasaulyje. Telieka tai praktikuoti ir pradėti čia ir dabar. x

JOKIŲ KOMPROMISŲ,
100% KOKYBĖ

SAVĖS NEPAKEISI

Kai nuotykių kvapo vedami patenkate į šaudyklą, pratybas ar tiesiog žygį, pripažinkite, žvalgotės ne tik gerų žmonių, bet ir vertinate bendražygių aprangą, įrangą, ką galėtumėte panaudoti savo reikmėms. Vienas europinio lygio bėgimo varžybose dalyvaujantis *prietėlius* atvirumo valandą man yra prisipažinęs, kad su nepatinkančiais rūbais jo rezultatas yra gerokai prastesnis. Ir kalbėjo jis apie sunkiai nusakomą jausmą, kai jauti, kad rūbas yra skirtas būtent tau.

Ta pati istorija kartojasi kalbant ir apie taktinius rūbus. Jie turi būti funkcionalūs, patogūs, ilgaamžiai ir... išvaizdūs. Nemeluokime sau, Broliai ir Sesės, kai susirenkame šaudykloje, pirmiausia *primetame*, kas ir ką apsirengęs ar šiaip ką naujo nusipirkęs.

Juk rūpi, nes reikia, nes gražu, nes tai padės įveikti reikiamą užduotį...

UF PRO® – KAS TOKIE?

Jie nedideli, bet „alkani“, todėl negali sau leisti gaminti bet ką, – taip šią kompaniją apibūdino vienas iš Lietuvos kariuomenės žmonių, kuris vardo nelinkęs sakyti. 1997-aisiais Slovėnijoje įsteigta kompanija jau seniai peraugo savo valstybės ribas ir dabar produkciją tieka įvairioms teisėsaugos, karinėms institucijoms visame pasaulyje.

Pradėję nuo „didžiųjų“ (kariuomenės, policijos) UF PRO® dabar specializuojasi itin nedidelių ir ekstremaliai kovinių padalinių rūbų gamyboje. Kokybė ir funkcionalumas yra šitos kompanijos *alfa* ir *omega*.

UNIFORMA PROFESIONALAMS

SURVIVAL

T. Ševčenkos g. 18,
Vilnius
www.survival.lt
+370 618 18000

INOVATYVUMAS – SĖKMĖS FORMULĖ

Kai užėjini į taktinių rūbų parduotuvę, dažniausiai susisuka galva. Gal dėl to, kad iš pašaknų esame kovinga tauta, Lietuvoje tikrai netrūksta įvairių prekės ženklų taktinių rūbų. Kiekvienas renkasi pagal save, tačiau nedaug gamintojų, kurie klientui siūlo tik tai, kas praktiškai išbandyta profesionalų.

Izraelio ir Vokietijos apsaugos ir konsultacijų kompanijos *Project Gecko* instruktoriai visus iki vieno gaminius išbando sunkiausiomis sąlygomis, todėl UF PRO® rūbų sistemose nerasite nereikalingos kišenės ar trikdančios detalės.

Tai įkvepia tobulėti.

JOKIŲ KOMPROMISŲ

Pakalbėkime apie kovotojo kelių ir alkūnių saugumą. Jau ne naujiena, kad minimose specializuotų rūbų vietose integruojamos apsaugos, kurios saugo nuo sužeidimų. UF PRO® nuėjo dar toliau – pasiūlė modulines

apsaugos sistemas, kurios keičiamos priklausomai nuo vykdomos užduoties (žr. *Striker XT Gen.2 Combat Pants*).

Sakote, dažnai lyja? *Monsoon Rain Gear* neperšlampamų ir, savaime aišku, orui pralaidžių rūbų linija yra bene geriausia, ką galima rasti kalbant apie tokio tipo rūbus. Tačiau svarus argumentas renkantis UF PRO® yra gebėjimas derinti skirtingas medžiagas viename gaminyje. Kur reikalingas elastingumas – rasite elastingą audinį, kur reikia stiprumo – vėl kita medžiaga. Taip rūbas tampa antra oda ir visiškai nevaržo judesių.

JAV laivyno „ruonis“ (*angl. Navy SEAL*) Jaredas Hudsonas, paklaustas, koks rūbas jam padarė didžiausią įspūdį, atsakė taip: „*Striker HT Combat* kelnės yra būtent tai, ko reikia ilguose patruliuose ar žygiuose. Jos nevaržo judesių, apsaugo nuo išorės poveikio ir, tik nesijuokite, turi specialius užtrauktukus reikiamoje vietoje, tad karštą dieną tūnant pasaloje mano <...> nešunta.“

Kaip ir dera UF PRO®. Jokių kompromisų. 100 proc. kokybė.

LIETUVOS ŽYDAI NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVOSE

Tekstas Stasys Ignatavičius, LŠS
V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

11

„Piliečiai!

Imkitės už ginklų, aukokite pinigų, daiktų, visa, kas gali palengvinti kariuomenei, kas gali sustiprinti kraštą kovoje su priešais.“ Tai buvo Kauno advokato, žymaus žydų visuomenininko, Lietuvos Steigiamojo Seimo nario Ozerio Finkelšteino atsišaukimas jidiš ir lietuvių kalbomis į Lietuvos žydų bendruomenę, 1920 metų spalio 9 dieną lenkų generolo Liucijano Želigovskio legionams užgrobus Vilnių ir pasikėsinus į visos Lietuvos nepriklausomybę. Kas gi pastūmėjo žymų Lietuvos žydų veikėją tarti tokius žodžius? Lietuvos žydai, save vadindami „litvakais“, Lietuvoje dar nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų gyveno gana pasiturinčiai (turėjo įvairių įmonių, parduotuvių, užkandinių, mokyklų, ligoninių ir kt.) ir su lietuviais sugyveno taikiai ir draugiškai. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui ir Lietuvai paskelbus Nepriklausomybės Aktą, į mūsų valstybės teritoriją pirmiausia įsiveržė bolševikai, o vėliau – lenkai ir bermontininkai, kurie užimtose teritorijose rengė žydų plėšimus (pogromus). Ypač tą prievartą patyrė Vilniaus žydai. Kad apgintų savo turtą, Lietuvos žydai petys petin su lietuviais kovėsi su okupantais bolševikais, lenkais ir bermontininkais, kovėsi, kad apgintų savo tėvynės – Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Palaikyti naudingus mums ryšius su vokiečiais, supirkinėti ginklus, laikyti slapta nuo vokiečių sandėlius su kariška manta, gabenti ginklus ir pristatinėti mūsų kariams buvo labai svarbi Lietuvos žydų misija.

1919 metais bolševikams, o vėliau lenkams užgrobus Vilnių ir žydų krauju nudažius miesto gatvių grindinį, „litvakai“ nelaukė priverstinės mobilizacijos, o patys stojo į partizanų būrius ginti Lietuvos... Panevėžio partizanų būryje su lenkais kovojo 14 žydų jaunuolių, Joniškyje, kai tik buvo pradėta formuoti Lietuvos kariuomenė, vietos žydai įsteigė, aprūpino ir išmaitino žydų savanorių batalioną. Joniškio žydas Izaokas Šapiro apie šio bataliono įkūrimą 1934 metais rašė: „Bendras istorinis kelias žydų ir lietuvių, amžius vilkusių tą patį carų jungą, sužadino mumyse, Lietuvos žyduose, vienodo abiejų tautų likimo sąmonę bei pasiryžimą kartu iškovoti laisvą nepriklausomą valstybę... Aš pradėjau plačią žydų savanorių verbavimo akciją. Šiuo tikslu aplankiau keletą vietų, aiškinau, tikinau, ir žydų jaunuomenė pasipylė būriais... Kai kurie anų pirmųjų pasišventėlių krito kovoje, ir jų kapai išmėtyti po Lietuvos laukus.“ Įkūrus Lietuvos šaulių sąjungą, sinagogose rabinai kvietė žydų jaunuomenę stoti į šaulių organizaciją ir kovoti už krašto gerovę. 1925 metais Kaune gimęs ir po Antrojo pasaulinio karo Izraelyje apsigyvenęs žydų istorikas Dov Levin rašė, kad po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvos žydai žinojo, kad jų butis Lietuvoje buvo geresnė negu kaimyninėse valstybėse ir „todėl lengva suprasti jų bendrą palinkimą tarnauti

Lietuvos kariuomenėje ir tokiose patriotinėse sąjungose kaip Vilniaus išlaisvinimo komitete, ir kodėl Kauno Hebrajų gimnazijos mokiniai siūlėsi savanoriais tarnauti Lietuvos šaulių sąjungoje prieš lenkų legionus ...“ Šie žodžiai atspindi ir tuomečiuose ELTA pranešimuose („Panevėžys prieš lenkus“, „Lietuva“, 1920 10 21, Nr. 229); „Panevėžio vyrų gimnazijos aukštesniųjų klasių mokiniai išėjo į šaulius, žydų jaunimas taip pat rašosi į šaulius.“ Įdomią informaciją randame 1923 metų „Trimite“ [kovo 15 d., Nr. 131]: „Kap. Klimaitis [LŠS viršininkas kpt. Pranas Klimaitis – aut. pastaba] yra pasakęs „Echo“ bendradarbiui: „... Šaulių tarpe randasi ir žydų, o Kauno būryje vienu tarpu žydų jaunuomenės buvo gal daugiau, kaip lietuvių...“ Ir išties, pagal statistiką Šaulių sąjungoje žydų tautybės šauliai buvo antri po lietuvių pagal tautiškumą organizacijoje. Ypač skaitlingai į žydų politinių veikėjų raginimus stoti ginti savo tėvynę buvo atsiliepta po Žydų komiteto nepriklausomybei ginti [įsteigtas 1920 metų spalio 6 dieną Žydų tautos tarybos posėdyje] atsišaukimo. Šis komitetas kvietė žydus prisidėti prie Lietuvos kariuomenės taip atliekant savo pilietinę pareigą: „... Mūsų jaunuomenė mes šaukiam įstoti į dabar organizuojamus savanorių pulkus, kad padaugintų mūsų gynėjų skaičių...“ [„Lietuva“, 1920 m. spalio 15 d.] Kas negalėjo su ginklu ginti

Lietuvos nepriklausomybę, Lietuvos kariuomenei padėjo finansiškai. Donato Janutos straipsnyje „Lietuvos karžygiai – Lietuvos žydai“ randame: Nepriklausomybės kovų metu Lietuvos kariuomenės aprūpinimas ginklais buvo sunkus uždavinys. Lietuvą tuo laiku iš visų pusių supo priešai – lenkai, bolševikai, bermontininkai ir vokiečiai, kurie dar šeimininkavo krašte. Nors Lietuva ir būtų turėjusi lėšų ginklams, nelabai buvo rasti, kas Lietuvai jų parduotų. Kauno žydas Borisas Šeinas sutiko remti kariuomenę į skolą, vadinas, rizikuoti savo ekonominiu gyvenimu ir gyvybę, galvojant, kad Lietuva laimės prieš priešus. Taip jis teikė Lietuvos kariuomenei ginklus, šovinius, arklus, vežimus, rūbus, avalynę, duoną... Savanoris kūrėjas, Lietuvos kariuomenės organizatorius generolas Vincas Grigaliūnas-Glovackis, pats pasižymėjęs kovose, šitaip įvertino Šeiną ir kitus žydus prekybininkus, kurie prisidėjo prie Nepriklausomybės kovų: „Palaikyti naudingus mums ryšius su vokiečiais, supirkinėti ginklus, laikyti slapta nuo vokiečių sandėlius su kariška manta, gabenti ginklus ir pristatinėti mūsų kariams buvo labai svarbi Lietuvos žydų misija. Šeinas, Zisle, Frenkelis, Aronsonas ir kiti atlikinėjo šį ypatingą uždavinį su tikra tėvynės meile, statydami savo gyvybę pavojun, nesigalėdami nei lėšų, nei darbo.“ Galima drąsiai teigti, kad Lietuvai iškovoti

pergalę Nepriklausomybės kovose savo krauju ir pasiaukojimu padėjo ir šalies piliečiai – žydai. Būtina paminėti, kad Nepriklausomybės kovose ir Klaipėdos sukilime (1918–1923 m.) Lietuvos kariuomenėje tarnavo per 3 tūkstančius žydų, kurių dauguma buvo savanoriai [kai 1918 m. gruodžio 29 d. Vyriausybė kreipėsi į šalies gyventojus ragindama ginti Lietuvą nuo užpuolikų, tarp 10 tūkstančių atsiliepusių savanorių buvo daugiau kaip 500 žydų], šiose kovose žuvo 73 žydų tautybės Lietuvos kariai, 23 kovose pasižymėję kariai žydai buvo apdovanoti aukščiausiu apdovanojimu – Vyties kryžiumi, o Volfas Kaganas, pasižymėjęs kovose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais „šiuo garbingu apdovanojimu buvo apdovanotas dukart. Pasibaigus Nepriklausomybės kovoms, 1933 metais Izaoko Šapiro iniciatyva Joniškyje buvo įsteigta Žydų karių, dalyvavusių Nepriklausomybės kovose, sąjunga, kurios būstinė 1934 metais buvo perkelta į Kauną. 1934 metais ši sąjunga turėjo 33 skyrius, 1939 metais veikė 43 skyriai] ir vienijo daugiau nei 3 tūkstančius narių. Sąjunga leido (nuo 1935 metų) savaitraštį „Apžvalga“, turėjo savo vėliavą, ženklą, buvo parengusi uniformos projektą, bet, 1940 metų birželio 15 dieną sovietams okupavus Lietuvą, okupantai nutraukė organizacijos veiklą. Tais pačiais metais dalis vadovaujančių ir aktyvesnių

sąjungos narių buvo ištremta į Sibirą, iš kurio dauguma negrįžo. Dar didesnę persekiojamą Nepriklausomybės kovų dalyviai – žydai patyrė 1944 metų rudenį, sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą. Jau 1944 metų rugpjūčio 6 dieną SSRS valstybės saugumo liaudies komisaras Vsevolodas Merkulovas pasirašė instrukciją Lietuvoje veikiantiems čekistams, kurioje buvo keliami konkretūs planai, kaip kovoti su sovietinės valstybės liaudies priešais. Minėtoje instrukcijoje buvo įsakmiai nurodyta surasti ir suimti, tarp kurių – 10 tūkstančių Nepriklausomybės kovų savanorių [visus, kovojusius su bolševikų Raudonąja armija], tarp kurių buvo per 500 žydų savanorių... x

1. Ozerio Finkelšteino ranka užpildyta paraiška Lietuvos Respublikos pasui gauti, 1919 metai.

2. Advokatas, Lietuvos žydų veikėjas Ozeris Finkelšteinas

IŠVYKA Į ŽALGIRĮ 2019 M.

12

Parengė Karaliaus Mindaugo 10-osios šaulių rinktinės 1011-osios šaulių kuopos šauliai – b. v. p. Kasperas Žukauskas ir sk. v. Laura Janušauskaitė.

Liepos 12–14 dienomis Šalčininkų kuopos šauliams teko garbė dalyvauti kasmetinėje V. Putvinskio-Pūtvio klubo kelionėje į 1410 metais vykusio Žalgirio mūšio vietą – Žalgirį.

Šalčininkiečiai kartu su kitų kuopų bei rinktinių šauliais ir jaunaisiais šauliais anksti ryte išvyko iš Lietuvos Lenkijos link. Pirmą kartą sustojo Berznykuose; ten aplankė kapines ir pagerbė Lietuvos karius, žuvusius 1920 metų rugsėjo 22–23 dienomis, padėdami po žvakę ant kiekvieno žuvusio kapo bei priiškodami Lietuvos trispalvę. Aplankė Seinų kapines, pagerbė ir ten palaidotus Lietuvos karius, kurie gynė Lietuvą Nepriklausomybės kovose, padėjo po žvakutę ir Lietuvos trispalvę bei tylos minute pagerbė. Vėliau atvyko į Seinų kunigų seminariją ir šalia esančią bažnyčią, kurioje daug metų dirbo ir yra palaidotas lietuvių rašytojas, Seinų vyskupas Antanas Baranauskas. Aplankė vyskupo atminimo lentą, jo kapą ir pagerbė jį išvažiavo Žalgirio link. Vakare atvyko į Žalgirį ir įsirengė palapinių miestelį.

Kitą rytą anksti atsikėlė ir susitvarkę ruošėsi Žalgirio mūšio 609-ųjų metų pagerbimo ceremonijai. Ten visa grupė šaulių dalyvavo Lenkijos kariuomenės ir visuomeninių patriotinių organizacijų iškilmingoje rikiuotėje bei pakėlė galvą žygiavo parade. Taip pat šauliai stebėjo Žalgirio mūšio rekonstrukciją, po kurios aplankė menamas Lenkijos karaliaus Jogailos ir Lietuvos

Didžiosios Kunigaikštystės kunigaikščio Vytauto vadavietes. Įpusėjus dienai aplankė į mūšio inscenizaciją atvykusius Lietuvos karius, susipažino su viduramžių Lietuvos karių ginkluote ir ekipuote bei išklusė įdomios paskaitos. Vakare dalyvavo įvairiuose vykstančiuose renginiuose. Renginių buvo daug: kryžiuočiai šaulius vaišino sriuba ir kitokiais skanumynais, lenkų stovykla jaunuosius šaulius džiugino pasirodymais. Vyko ir gyvos muzikos koncertas, kuriame susirinko daugybė klausytojų.

Paskutinę dieną susidėję daiktus ir atsisveikinę su Žalgiriu išjudėjo namų link. Pakeliui namo keliautojai aplankė Sw. Lipkos šventovę, kuri yra apipinta legendos apie tai, kaip Švenčiausiosios Mergelės statulėlė liepoje pati pasirinko savo vietą, kurioje dabar stovi bažnyčia. Sekmdienio mišiose, paklausę nuostabaus baroko ansamblio, prisisėmę gražiausių emocijų grįžo namo.

Už kvietimą dalyvauti išvykoje ir nenuilstamą darbą jos rengime širdingai 1011-osios ir 206-osios kuopų šaulių vardu dėkojame V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentui broliui Stasiui Ignatavičiui ir mūsų ekskursijos vadovui broliui Liutaurui Trumpuliui.

KOSMINĖS ASTRONOMŲ AKYS – TELESKOPAI

13

Tekstas Martynas Juocevičius,
Lietuvos etnokosmologijos muziejus

Astronomija – vienas seniausių mokslų, galima sakyti, atsiradęs kartu su civilizacija. Danguis reiškiniams žmonės ėmė domėtis dar akmens amžiuje, o prieš kelis tūkstančius metų Kinijoje, Indijoje, Artimuosiuose Rytuose, Europoje, Egipte ir Centrinėje Amerikoje buvo pastatytos pirmosios akmeninės observatorijos. Šie paminklai liudija apie senųjų civilizacijų poreikį suvokti kosminio pasaulio sąrangą bei prigimtį. Kiek vėliau – viduramžiais – modernios pagal to meto mokslo būklę observatorijos išdygo Damaske, Bagdade, o XV a. pradžioje Samarkande įkurtos observatorijos astronomai sudarė tūkstančio žvaigždžių katalogą... Tyrinėdamas dangiškąsias sferas, visus šiuos ilgus amžius žmogus pasikloviė vienintelio jam gamtos suteikto optikos prietaiso – akies – galimybėmis. Nors ilgainiui tyrinėjimo metodai bei įrankiai tobulėjo, sukauptos žinios buvo sisteminamos ir apibendrinamos, tačiau vienas lemtingas XVII a. išradimas atvertė visiškai naują astronomijos istorijos puslapį – galimybes pažinti visatą nepaprastai padidino teleskopas.

1. XX a. pradžioje Mounto Wilsono observatorijos 2,5 m skersmens teleskopas buvo galingiausias astronomų instrumentas planetoje.

2. Galileo Galilei prireikė kelerių metų, kad aponentus ir kolegas įtikintų teleskopinių stebėjimų nauda bei gautų duomenų patikimumu. Bertinio freskoje vaizduojama, kaip Galileo Galilei smalsuoliams demonstruoja teleskopo veikimo principą.

Teleskopas (gr. k. *tele* – toli + *skopeo* – stebėti) – tai svarbiausias astronomų instrumentas ir pagrindinis prietaisas dangaus kūnams stebėti. Jo paskirtis – sutelkti kuo daugiau šviesos, ateinančios iš kosminės gelmės, ir taip parodyti tai, ko plika akimi pamatyti neįmanoma. Šviesą surinkti (sustiprinti) galima dviem būdais: arba lęšiu, kuris laužia per jį pereinančią šviesą, sutelkdamas ją taške, vadinamame židiniu, esančiu už lęšio (refraktorinis teleskopas; lot. k. *refractio* – lūžimas), arba įgaubtu veidrodžiu, kuris surinkta šviesą atspindi į mažesnį antrinį veidrodį, nuo kurio atsispindėjusi šviesa taip pat surenkama židinyje (reflektorinis teleskopas; lot. k. *reflexus* – atspindys). Teleskopu „pagautą“ ir židinyje „suspaustą“ šviesos dalelių srautą galima nukreipti arba tiesiogiai į okuliarą, arba užregistruoti įvairiais elektroniniais prietaisais.

Teleskopą, greičiausiai, išrado olandų optikas Hansas Lippershey 1607 ar 1608 metais. Pasklidus žiniai apie šį akinių meistro sukonstruotą prietaisą, 1609 metais italų mokslininkas Galileo Galilei pats pasigamino kelis iki 30 kartų didinančius lęšinius teleskopus ir, pirmasis moksliniais tikslais pradėjęs jais stebėti dangaus

kūnus, tapo teleskopinės astronomijos pradininku. Nors Galilei teleskopas buvo prastos optikos ir labai mažo regėjimo lauko, visgi atvėrė naujus pasaulius. Italo atradimai buvo kur kas reikšmingesni, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio: jie lėmė pasaulėvaizdinę revoliuciją, mat pagrindė praktinius argumentus Koperniko kosmologinio modelio teorijos naudai.

Tiesa, stulbinami stebėjimų rezultatai, Galilei gauti kone per pirmuosius tris mėnesius, kėlė daug ginčų. Mokslininkas paskelbė pastebėjęs aplink Jupiterį skriejančius keturis palydovus, bet tuo įtikinti aponentus sekėsi sunkiai. Užvirė diskusijos, ar pro teleskopą gaunami duomenys yra teisingi ir patikimi. Pateikti tokius įrodymus buvo labai svarbu. Koperniko, kurio idėjas Galilei karštai gynė, teorijos priešininkai apeliavo į ginčytiną teiginį, kad Žemė juda per dieną apsisukdama aplink savo ašį, o per metus – aplink Saulę. Kopernikas užgincijo visuotinai pripažintą požiūrį, kad Žemė yra nejudri, o Saulė ir planetos sukasi apie ją. Klasikinio aristoteliškojo mokslo šalininkai pasitelkė argumentą, kad, jei Žemė judėtų aplink Saulę, kaip teigė Kopernikas, ji nutoltų nuo Mėnulio. Galilei suprato, kad šis argumentas netektų svarumo, jei būtų

Galima sakyti, sistemingį, nuoseklūs moksliniai dangaus reiškinių tyrimai Vilniuje prasidėjo 1579 metais įsteigus universitetą, kuriame buvo dėstomas astronomijos kursas, be kitų dalykų, apimantis prieštarigai vertintos heliocentrinės sistemos teorines ir praktines studijas. Akademinių užmojų rimtumą įrodo faktas, jog 1636 metais Koperniko idėjų šalininkas Galileo Galilei teleskopo gamybai į Vilnių siuntė optinių lęšių rinkinį su metodiniais nurodymais apie jų naudojimą. Nors Vilniaus universitetas tuo metu observatorijos neturėjo, įstaigos mokslinių darbų registras liudija apie sėkmingai vykusius astronominius stebėjimus per Galileo Galilei prietaisą.

pripažinta, kad Jupiteris turi palydovų. Taip pat patvirtinus palydovų judėjimo aplink Jupiterį faktą, būtų gautas įrodymas, jog ne viskas visatoje būtinai sukasi apie Žemę, ką teigė geocentrizmu paremta tuometė astronomijos teorija.

Galilei per dvejus metus įtikino savo varžovus, kad per teleskopą gaunami vaizdai nėra iliuzija. Galiausiai net Koperniko oponentai sutiko, kad Jupiteris turi aplink skriejančių palydovų, kurie juda kartu su juo, t. y. buvo stebimas tas pats fenomenas, kurį Žemės atveju Koperniko priešininkai neigė. Atradus Jupiterio palydovus, geocentrizmo sekėjų argumentai prieš koperniškąjį modelį prarado galią. Dar vienas smūgis geocentrinio modelio šalininkams buvo Galilei atradimas, kad regimieji Marso ir Veneros dydžiai, stebimi pro teleskopą, keičiasi taip, kaip numatė Koperniko sistema. Kiek vėliau Galilei patvirtino, kad Venera turi fazes kaip ir Mėnulis, ką įmanoma paaiškinti tik tuo, kad Venera skrieja aplink Saulę. Tai atitiko Koperniko, bet ne Aristotelio sistemą.

Taip, pripažinus Galilei stebėjimų pro teleskopą duomenis, sunkumai, kilę Koperniko teorijai, beveik visiškai sumenko – viduramžių astronomijoje prasidėjo negrįžtami pokyčiai.

Kitas garsus mokslininkas – britas Isaacas Newtonas – 1666 metais eksperimentuodamas pastebėjo, kad stiklo prizmė baltą šviesą išskaido į spalvų vaivorykštę – spektrą. Tą patį daro ir teleskopo lęšiai, dėl ko aplink stebimą objektą susidaro spalvoti ratilai, blogindami vaizdo kokybę. Šią problemą galima išspręsti naudojant įgaubtą veidrodį, kuris visų spalvų lygiagrečius spindulius >

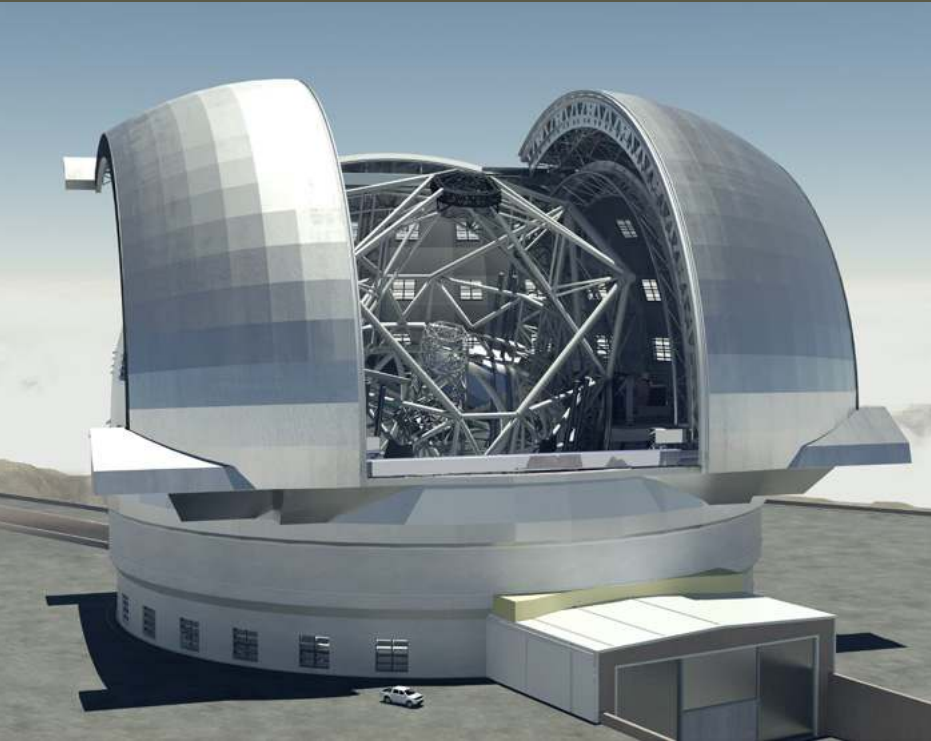
1975 metais buvo sudaryta mokslinio bendradarbiavimo sutartis tarp Lietuvos Fizikos instituto Astronomijos observatorijos ir Uzbekijos Mokslų akademijos Astronomijos instituto. Pagal šią sutartį Vilniaus universiteto observatorijos 48 cm skersmens teleskopas iš Krymo observatorijos perkeltas į Maidanako observatoriją Pamyro kalnuose. 1978 metais nuspręsta Lietuvos astronomams Maidanake įrengti nuolatinės gyvenamąsias patalpas bei sumontuoti galingesnį 1 m skersmens teleskopą, kuriuo stebėjimai iš naujai pastatyto bokšto prasidėjo 1981-aisiais. Deja, 1993 metais pasiekė žinia, kad Lietuvai priklausę teleskopai, pastatai ir visas turtas, esantis ant Maidanako kalno, nacionalizuojamas. Įvairių lygmenų diplomatinės derybos rezultato nedavė – Lietuva neteko teleskopų, bokštų, namų, vertingo mokslinio inventoriaus.

sufokusuoja į vieną tašką. Dar 1663 metais škotas Jamesas Gregory sukonstravo veidrodinį teleskopą su dviem įgaubtais veidrodžiais. Didelio pirminio veidrodžio surinktą šviesą mažesnis antrinis veidrodis atspindėjo atgal ir pro kiaurymę pirminiame veidrodyje šviesa patekdavo į už jo esantį okuliarą. Newtonas šią konstrukciją patobulino: vietoje antrinio įgaubtojo veidrodžio jis įtaisė plokščią veidrodį, kuris surinktą šviesą nukreipia į okuliarą, esantį vamzdžio šone.

Nuo XVII a. pabaigos iki XIX a. vidurio teleskopai gerokai patobulėjo, nes buvo gaminami vis didesni lęšiai. Stebėjimų kokybė žymiai pagerėjo po to, kai anglų optikas Johnas Dollandas pasiūlė naudoti dvigubus objektyvo lęšius.

XIX a. pabaigoje ėmė aiškėti, kad lęšiniai teleskopai nebeatitinka astronomų poreikių – pagaminti didesnių nei 1 m skersmens skaidrių ir atsparių objektyvų lęšių praktiškai neįmanoma. Kokybišką lęšinį teleskopą pagaminti kur kas sudėtingiau negu veidrodinį, nes juvelyriškai reikia apdoroti mažiausiai keturis lęšio paviršius (dviejų lęšių Dolando sistema), o ne vieną veidrodžio. Be to, labai sunku išlydyti didelius vienodo skaidrumo stiklo gabalus. Lęšiniai teleskopai savo matmenimis ir galimybėmis ėmė smarkiai atsilikti nuo veidrodinių ir galiausiai neatlaikė konkurencijos...

Taigi lęšinių teleskopų laikas baigėsi ir XX a. prasidėjo nauja, didžiulių veidrodinių teleskopų era. 1908 metais Mounto

Wilsono observatorijoje Kalifornijoje, JAV, pradėjo veikti 152 cm skersmens teleskopas, o po 10 metų jį pakeitė 2,5 m skersmens veidrodis.

Ir tai buvo tik pradžia. 1948 metais Mount Palomar, taip pat Kalifornijoje, sumontuojamas penkiamestrinis milžinas. 520 cm skersmens ir 60 cm storio gaminį veidrodžiui išlieti pavyko ne iš karto – jis aušo 10 mėnesių, dar 11 metų (!) buvo poliruojamas, kol įgijo reikiamą formą. Šis teleskopas leido mokslininkams stebėti objektus, net 10 milijonų kartų blyškesnius už tas žvaigždes, kurias galima įžiūrėti plika akimi. Nepalyginsi su Galilei „žaisliuku“!

Iki aštuntojo dešimtmečio vidurio Palomaro teleskopas buvo didžiausias. Kai 1975 metais sovietų specialistai Šiaurės Kaukaze sugebėjo įrengti 42 tonas sveriantį 6 metrų skersmens veidrodį, amerikiečių mokslininkai ėmė rimtai svarstyti, ar įmanoma pagaminti dar didesnį – juk pagrindinis veidrodis turi būti pagamintas taip tiksliai, kad visa jo surinkta šviesa būtų atspindėta į vieną tašką. Net žmogaus plauko storio nukrypimai gali iškreipti vaizdą, o tobulai nušlifuoti didelio veidrodžio paviršius labai sudėtinga. Jeigu tai ir pavyksta, vėliau, jau pritvirtinus veidrodį prie teleskopo vamzdžio, atsiranda deformuojančių veiksnių.

Tačiau XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje teleskopų projektuotojai priėmė genialų sprendimą – kompiuteriu valdomą atramų sistemą, nuolat tikrinančią veidrodžio formos pokyčius. Dėl šio metodo, vadinamo aktyviąja optika, radosi

nauja didžiųjų teleskopų karta: mokslininkai nutarė pagaminti ne vieną itin didelį monolitinį veidrodį (jo gamyba būtų labai brangi, sudėtinga ir ilga), o jį sudėlioti iš daugelio nedidelių veidrodinių segmentų, kurių padėtį kontroliuoja elektronika. Toks yra 1992 metais Havajuose, Mauna Kėjos observatorijoje, įrengtas pirmasis Keko (Keck I), o netrukus – ir antrasis Keko (Keck II) teleskopas. Dvynių veidrodžius sudaro po 36 šešiakampių 1,8 m skersmens segmentus, kurių formuojamą paviršių dukart per sekundę (!) tikrina kompiuteris. Pagal bendrą visų segmentų plotą vieną tokį teleskopą galima sulygtinti su monolitiniu 10 m skersmens veidrodžiu.

Kanarų salose (Ispanija) nuo XX a. pabaigos stovi ir sėkmingai veikia teleskopas, analogiškas Kekui, tik jo veidrodžio segmentai šiek tiek didesni, o visas veidrodis yra 10,4 m skersmens, taigi didžiausias savo rūšies optinis teleskopas Žemėje.

Dar vieną gigantą, sudarytą iš keturių veidrodžių po 8,2 m skersmens, Čilėje, ant Paranal kalno viršūnės, 2,6 kilometrų aukštyje 1998 metais įrengė Vakarų Europos astronomai. Pagal pažangiausias technologijas pagaminti veidrodžiai yra ploni ir sveria tiek, kiek XX a. 6–7 dešimtmečiuose sverdavo 4–5 m skersmens veidrodžiai. Visgi neišvengiamos Paranal veidrodžių deformacijos nuolat sekamos ir tuojau pat šalinamos „protaujančių“ kompiuterių. Kiekvieną iš keturių veidrodžių galima naudoti atskirai, o prireikus nukreipti į vieną šviesulį ir „sudėti“ visų veidrodžių sukaupią

1. Ypač didelio Europos teleskopo (*European Extremely Large Telescope, E-ELT*) Atakamos dykumoje, Čilėje, vizualizacija. Ambicingą projektą tikimasi įgyvendinti per artimiausius 5–6 metus.
2. Keko observatorijos teleskopai dvyniai žvelgia į neįsivaizduojamas visatos gelmes – veidrodžiai regi šviesą, iš tolimųjų galaktikų keliausią milijardus metų.

šviesos energiją. Taip sistema atstoja 16,4 m skersmens veidrodį ir šiuo metu yra galingiausios antžeminės mūsų planetos akys...Bet ar tai mūsų galimybių ribos? Vargu. Esama nepaprastai ambicingų sumanymų. Pavyzdžiui, Ypač Didelio Europos Teleskopo (*European Extremely Large Telescope, E-ELT*) maždaug 1 milijardo eurų vertės projektas, kurį tikimasi įgyvendinti per artimiausius 5–6 metus – Atakamos dykumoje, Čilėje, bus konstruojamas kone 40 m skersmens segmentinis veidrodis iš beveik 800 šešiakampių veidrodėlių, valdomų išmaniaja šviesos srauto stabilizavimo ir paviršiaus kreivumo kompensavimo technologija. Spėjama, kad ši gigantiška E-ELT observatorijos akis išvys ligi šiol jokiai teleskopui neregėtus visatos tolius ir gauti duomenys sukels dar vieną astronomijos revoliuciją...

Kokybiškam stebėjimui teleskopu reikalingos ypatingos atmosferos sąlygos, dar vadinamos astroklimatinėmis. Ne veltui rimos astronominės įstaigos dažniausiai būna įrengtos toli nuo miestų ar judrių magistralių, observatorijos statomos kelių kilometrų aukštyje kalnuose, pavyzdžiui Anduose, Alpėse ar Kaukaze, kur oras skaidrus, nuolat giedra, o civilizacijos šviesos šaltiniai netrikdo gilios nakties tamsos.

Palankių stebėjimo sąlygų uždavinį prieš kelis dešimtmečius teko spręsti ir Lietuvos astronomams – Molėtų mokslinės astronomijos observatorijos bei Lietuvos etnokosmologijos muziejaus teleskopams atoki vieta Labanoro girios

pakraštyje, Kulionių kaime, buvo nužiūrėta neatsitiktinai.

Vilniaus universiteto observatorija, beje, viena seniausių Europoje, 1753 metais buvo įsteigta pačioje miesto širdyje, pagrindiniuose rūmuose (greta šiandienės LR Prezidentūros). Ji ypač išgarsėjo direktoriaujant LDK astronomui, švietėjui Martynui Počobutui. Observatorijoje buvo stebima Saulė, Mėnulis, jų užtemimai, planetos, asteroidai, kometos. Net uždarius Vilniaus universitetą 1832 metais observatorija gyvavo dar 50 metų, valdoma iš Pulkovo, netoli Peterburgo esančios Rusijos observatorijos.

Tik 1921-aisiais universiteto observatorija ėmė veikti nuošaliau centro – šalia dabartinio Vingio parko, Čiurlionio gatvėje, kur iškilo trijų teleskopinių bokštų – dviejų mažesnių, sujungtų į vieną paviljoną ir atskiro aukštesnio, – ansamblis. Per karą observatorija nukentėjo: istoriniai šaltiniai byloja, kad į pagrindinį bokštą pataikė artilerijos sviedinys, kupolas buvo deformuotas, pastatas apgriautas, dingo teleskopinė įranga... Tiesa, mažesniųjų bokštų paviljone išliko 63 cm ir 48 cm reflektorinių teleskopų veidrodžiai. Iškart po karo buvo mėginama sumontuoti 48 cm reflektorių, tačiau trūko kai kurių detalių. 1957 metais nuspręsta šį teleskopą atstatyti didžiajame bokšte. Mokslininkai surinko reikalingas teleskopo dalis, bokštą suremontavo, ir stebėjimai jame vyko jau 1958-ųjų rudenį.

Tačiau Vilnius sparčiai augo – miesto šviesos ir dulkės ilgainiui užgožė

žvaigždžių spindesį, tad astronomams teko ieškoti naujos vietos. Po kelerių metų žvalgybos bei diskusijų 1969-aisiais netoli Molėtų, Kulionių kaime, ant Kaldinių kalvos (maždaug 200 m virš jūros lygio), pradėta naujos observatorijos statyba. Pasirinktoji vieta puikiai atitiko būtiniausius astronominio klimato reikalavimus: tamsus, miesto šviesų netrikdomas dangus, švari, dūmais ir dulkėmis neužteršta atmosfera, palanki daugiametė giedrų naktų statistika, kita vertus, geros susisiektimo sąlygos ir infrastruktūros plėtojimo galimybės – vos už kelių kilometrų – Vilniaus–Utenos kelias, o ir iki sostinės ne per toliausiai – apie 70 km (astronomai pajuokauja, kad dar vienas neabejotinas privalumas – grybingi miškai ir žuvingi ežerai).

1970-ųjų pavasarį mokslininkai dangų čia ėmė stebėti iš senų prieškarinių teleskopų liekanų surinktu 25 cm skersmens Kasegreno sistemos teleskopu, įtaisytu paskubomis suręstame mediniame bokštelyje. Tais pačiais metais buvo nutarta statyti mūrinį bokštą ir ten įrengti 63 cm reflektorių. Šį teleskopinį veidrodį profesoriaus Bernardo Kodaičio pastangomis iš JAV dar 1938 metais įsigijo Kauno Vytauto Didžiojo observatorija. 1939 metais, sujungus Vilniaus ir Kauno observatorijas, veidrodis buvo pervežtas į Vilnių, tačiau jo įrengimui Čiurlionio gatvėje sutrukdė karas. Įveikus daugybę biurokratinių ir techninių kliūčių, Kodaičio teleskopas darbui Molėtų observatorijoje buvo paruoštas 1974 metais rudenį, o nuolatiniai žvaigždžių fotometriniai matavimai pradėti tik po Naujųjų. >

1.

Amerikiečių astronomo Edvino Hubble'o vardu pavadintas 2,5 m skersmens veidrodinis teleskopas, kurį erdvėlaivis „Discovery“ Žemės orbita skrieti maždaug 600 km aukštyje paleido 1990 metų balandžio 25 dieną, yra pirmoji žmonijos istorijoje kosminė observatorija. 11 tonų sveriantį įrenginį energija aprūpina iš 48 tūkstančių saulės elementų sudaryti prietaiso „sparnai“. Be jokios abejonės, Hablo teleskopas yra vienas reikšmingiausių mokslo išradimų. Šis inžinerijos stebuklas, atvirame kosmose jau ne kartą remontuotas ir tobulintas, iki šios dienos padeda spręsti fundamentalius Visatos prigimtės ir pasaulio sąrangos klausimus.

1. Molėtų astronomijos observatorijos teleskopų bokštai: mažajame įrengtas 63 cm skersmens reflektorius, didžiajame sumontuota 165 cm skersmens veidrodinė akis.

1975 metų vasaros pabaigoje į Kulionis buvo atvežtas dar vienas prietaisas – Maksutovo sistemos teleskopas su 51 cm skersmens pagrindiniu veidrodžiu ir sumontuotas mediniame bokštelyje vietoj 25 cm reflektoriaus. Maksutovu buvo gaunamos vertingos, aukštos raiškos įvairių dangaus sričių nuotraukos.

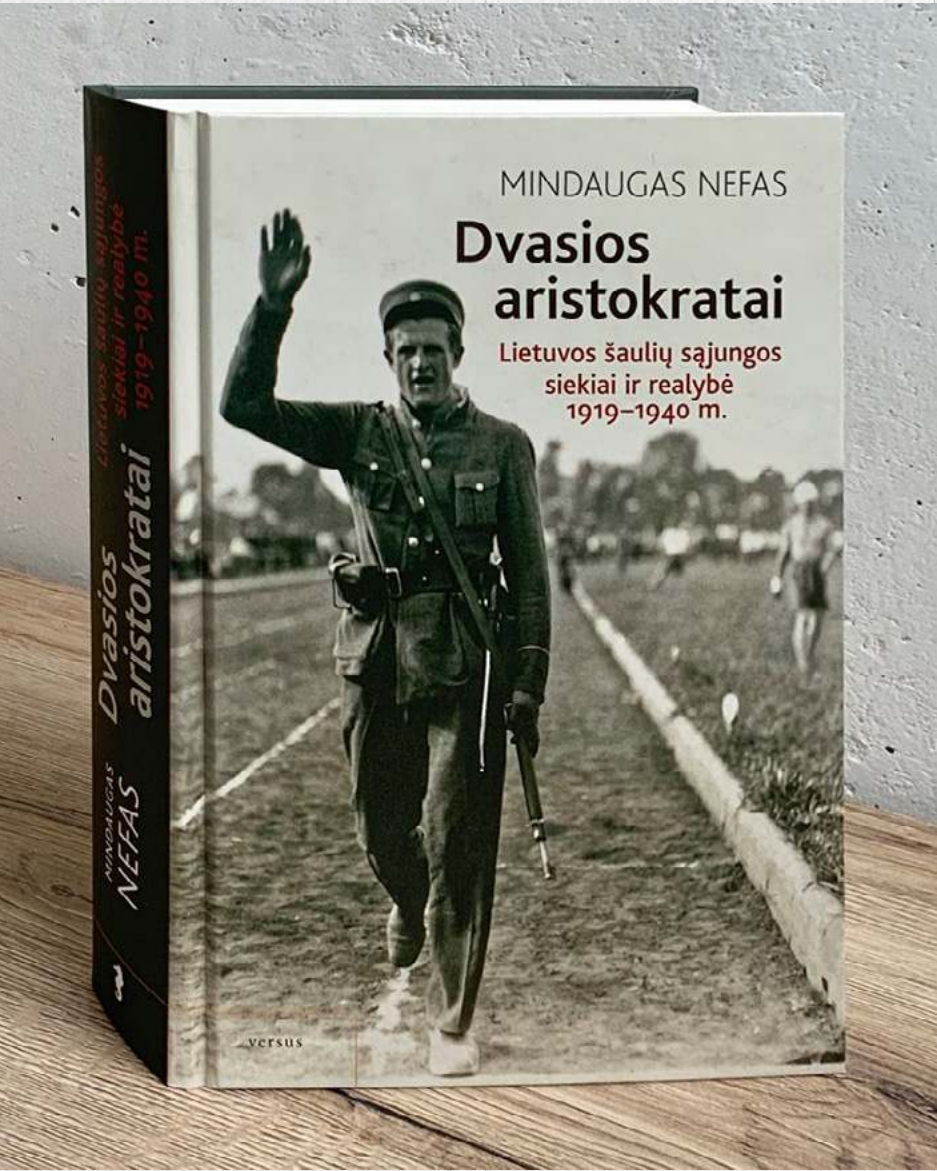
Centrinis Molėtų astronomijos observatorijos pastatas ir didysis bokštas buvo baigtas 1978 metais. Kupolas bokštui Kulionyse pradėtas montuoti 1981 metais, o dar po metų – užkeltas ant bokšto 18 m aukštyje. Šiam bokštui skirta teleskopo 165 cm skersmens veidrodis buvo užsakytas dar 1976-aisiais Lytkarino gamykloje prie Maskvos. Tačiau gamykla susidūrė su sunkumais išliejant veidrodžio ruošinį – jis suskildavo aušinimo metu. Likimo ironija: tas pats nutiko su 260 cm skersmens ruošiniu Krymo observatorijai, ir vienas gabalas buvo didesnis už Molėtų observatorijai reikalingą ruošinį – iš jo 1978 metais ir buvo padaryta pagrindinio Kulionių teleskopo veidrodinė akis. Beveik dešimtmečio prireikė pagaminti atskiroms teleskopo įrangos dalims, kol vėlyvą 1987 metų rudenį jos buvo sukomplektuotos ir atvežtos į Molėtus. Teleskopo montavimas bokšte prasidėjo 1988-ųjų pavasarį, o 1990 metų balandžio 11 dieną juo buvo stebėtos pirmosios

žvaigždės. Savo dydžiu 165 cm skersmens reflektorius, žinoma, negali prilygti pasauliniams gigantams, tačiau Šiaurės Europoje didesnio už mūsų ligi šiol nėra!

1990 metais greta Molėtų astronomijos observatorijos – už kelių šimtų metrų nuo jos – prie vaizdingojo Kulionių piliakalnio, ant Kapelių kalvos, – astronomijos gerbėjams, dangaus mėgėjams ir šiaip smalsuoliams duris atvėrė unikali Lietuvos etnokosmologijos muziejaus ekspozicija, pasakojanti apie kosminio pasaulio pažinimo raidą ir jos atspindžius kultūroje, o 1997 metų rugsėjį šioje įstaigoje į darbą buvo paleistas bene pirmasis tik edukaciniams tikslams skirtas 40 cm skersmens reflektorinis teleskopas. Po muziejaus rekonstrukcijos 2008 metais pagrindiniame komplekso bokšte ėmė veikti vienas didžiausių Europoje – 80 cm skersmens – mėgėjiškas veidrodinis teleskopas. Tad giedrai nakčiai užklojus gūdžius Labanoro miškus bei tykius Molėtų krašto ežerų vandenį, Kulionyse prasiveria teleskopų kupolai – observatorijos – tam, kad mokslininkai tyrinėtų visatos gelmes, o Etnokosmologijos muziejaus – kad lankytojams būtų suteikta galimybė dangumi pasigrožėti, patirti kosminių erdvių stebėjimo sužadintą svaigulį... x

KNYGA APIE ŠAULIŲ ISTORIJA

14

Tekstas Vytautas Radzevičius
Nuotrauka Vytautas Radzevičius

Šaulys, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos istorikas, istorijos mokytojas dr. Mindaugas Nefas išleido knygą apie Lietuvos šaulių sąjungą.

Pranešime apie naują knygą rašoma: „Monografijoje analizuojama paramilitarinės 1919 metų veiklą pradėjusios organizacijos – Lietuvos šaulių sąjungos – istorija. Autorius, remdamasis gausiais archyviniais šaltiniais, periodika ir istorijų tyrinėjimais, tiria organizacijos veiklą, jos ideologijos esmę bei kaitos niuansus. Šauliai savo veiklą vykdė beveik per visą tarpukario Lietuvos laikotarpį (1919–1940 m.), jų susiformavimo ir veiklos istorija yra susipynusi su nepriklausomos Lietuvos ir moderniosios lietuvių tautos idėjomis. Šiaulių sąjunga, remdamasi savo lyderių mintimis (ypač Vlodo Putvinskio), siekė tapti tikra lietuvių tautos ugdymo ir tobulinimo platforma, savotiškais dvasios aristokratais. Tačiau realybė ir siekiai dažnai atsidurdavo skirtingose plotmėse. Tai mėginama parodyti šiame istoriniame tyrime.“

Vos pasirodžiusi knyga iškart pateko į perkamiausių dešimtuką.

Dr. Mindaugas Nefas – humanitarinių mokslų daktaras, dėstytojas, dirba istorijos mokytoju Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijoje, nuo 2003 metų yra Lietuvos šaulių sąjungos narys, Lietuvos šaulių studentų korporacijos SAJA sendraugis. x

Autorius, remdamasis gausiais archyviniais šaltiniais, periodika ir istorijų tyrinėjimais, tiria organizacijos veiklą, jos ideologijos esmę bei kaitos niuansus.

15

Tekstas Vytautas Radzevičius
Nuotrauka Vytautas Radzevičius

Žuviene virimas yra bene daugiausia gincų keliantis procesas. Kiekvienas žvejas ar šeimininkė dievagojasi turį ypatingą receptą, kurio taisyklių pažeidimas prilygsta sausrai Lietuvoje ir sukelia stichines nelaimes visuose 99 Lietuvos pajūrio kilometruose.

Skonio reikalas. Aš, pavyzdžiui, nededu bulvių į žuviene, nes iškraipo paties geriausio žuvies sultinio skonį. Bet tai irgi neparašyta ant akmens. Tad, kol vyksta aršūs vietiniai ginčai dėl žuviene skonio ir gamybos būdų, siūlau pasigaminti žuvies sriubą iš užjūrio. Kaip charčio. Ypatingą poskonį šiai sriubai suteikia graikiniai riešutai.

Žuviene kaip charčio:

800 g žuvies filė
100 g graikinių riešutų
150 g ryžių
1 svogūno galvos
2–3 skiltelių česnako
2 šaukštų pomidorų tyrės
aliejaus kepti sviesto patiekti
laurų lapų, druskos, juodųjų pipirų
žirneliais, žalumynų pagal skonį

ŽUVIENĖ KAIP CHARČIO

1. Žuvį supjaustykite vidutinio dydžio gabalėliais, sudėkite į puodą, užpilkite 3 litrais šalto vandens, įberkite druskos, pipirų ir laurų lapų. Virkite apie pusvalandį nugriebdami putas.

2. Susmulkinkite svogūną ir apkepkitė ant aliejaus iki aukso spalvos. Supilkite į svogūnus pomidorų tyrę ir praplautus ryžius. Sumaišykite ir įpilkite žuvies sultinio. Patroškinkite apie 10 minučių, jei reikia – papildykite žuvies sultiniu. Troškinį sudėkite į žuvies sultinį ir virkite toliau ant mažos ugnies.

3. Graikinius riešutus sutrinkite iki nedidelių gabalėlių, pakepinkite sausoje keptuvėje ir sudėkite į žuviene. Česnaką sutrinkite, žalumynus smulkiai supjaustykite ir sudėkite į žuviene. Pavirkite apie 10 minučių, įberkite druskos pagal skonį.

4. Žuviene patiekite lėkštėse, įdėkite po šaukštą sviesto.

Gero apetito! ×

SVEIKINIMAI

Sveikiname seses ir brolius jubiliejų bei sukaktuvių proga, linkime didžiausios sėkmės, laimės ir sveikatos!

Vytauto Didžiojo šaulių [Kauno apskr.]
2-oji rinktinė

Algirdas Milašius – 65 m.
Jonas Šapalas – 80 m.
Jonas Ivaškevičius – 75 m.
Petras Gincevičius – 65 m.
Audrius Alfonsas Baranauskas – 70 m.
Vladas Grabauskas – 80 m.
Algirdas Jurgis Gustas – 80 m.
Leonas Vytautas Kažanis – 70 m.
Žilvinas Balandis – 45 m.

Vakarų [jūros] šaulių [Klaipėdos apskr.]
3-oji rinktinė

Kazys Gailevičius – 60 m.

Gen. P. Plechavičiaus šaulių [Šiaulių apskr.]
6-oji rinktinė

Nerijus Kundrotas – 50 m.
Rolandas Danupas – 50 m.

LDK Kęstučio šaulių [Tauragės apskr.]
7-oji rinktinė

Justinas Petravičius – 60 m.

Žemaitijos šaulių [Telšių apskr.] 8-oji rinktinė

Genutė Jokubauskienė – 60 m.

Plk. Prano Saladžiaus šaulių [Utenos apskr.]
9-oji rinktinė

Audrius Remeikis – 50 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių [Vilniaus apskr.]
10-oji rinktinė

Tomas Bausys – 40 m.
Adas Griškevičius – 45 m.
Vytautas Janukaitis – 60 m.
Gintaras Motiejūnas – 60 m.
Tadas Rimdžius – 40 m.
Šarūnas Surdokas – 50 m.
Vilius Šimkus – 50 m.
Gediminas Švoba – 45 m.
Marijus Tamulevičius – 40 m.
Artūras Česnavičius – 45 m.
Andrius Laurinavičius – 40 m.
Mindaugas Kulbokas – 50 m.

UŽUOJAUTA

Mirus Plk. Prano Saladžiaus šaulių 9-osios rinktinės šauliui, ilgamečiam Giedraičių 903-iosios kuopos vadui **Mečislovui Cicėnui** nuoširdžią užuojautą reiškia broliai ir sesės šauliai šeimai bei artimiesiems.

16

PROTMŪŠIO ATSAKYMAI

3. Kas gali būti stulpas, žymus visuomenės veikėjas, bet jo ir galvoje gali trūkti?

Ats. Šulas.

4. Koks pirmasis, istoriškai paliudytas, dėl žmonijų veiklos išnykęs Lietuvos gyvūnas?

Ats. Tauras.

5. Sarajevo žiemos olimpinėse žaidynėse kalnų slidinėjimo varžybose dalyvavo sportininkas iš Egipto Jamilas Omaras Hatemas Abdulalemas Jamilas Elas Reedy. Po pirmojo starto visuose kituose nusileidimuose jis startuodavo paskutinis. Kodėl?

Ats. Jis važiuodavo labai lėtai ir sugaišdavo per daug laiko trasoje trukdydamas startuoti kitiems.

6. Germanų ir skandinavų mitologijoje vaisingumo, meilės ir grožio deivė Frėja, ieškodama savo vyro Odino, lieja gaudžias ašaras, kurios virsta „permatomu aukso“. Kas tai?

Ats. Gintaras.

7. Šiuolaikiniai didieji JAV kariniai laivai pagal plotį turi atitikti vieną visame pasaulyje žinomą objektą. Kokį?

Ats. Plotis turi atitikti Panamos kanalo plotį.

8. Žurnalas „Time“ atliko pasaulio vėliavų tyrimą ir nustatė, kuri spalva patriotiškiausia pasaulyje (arba dažniausia). Kokia tai spalva?

Ats. RAUDONA – 31%, mėlyna – 21%, balta – 18%, žalia – 1%, geltona – 10%.

9. Pas latvius tai – velnio ožka, pas anglus – drakono musė, pas rusus – dievo ožka... O pas lietuvius?

Ats. Laumžirgis [velna kaza, dragon-fly, strekoza].

10. Koks legendinis lietuviškas personažas buvo surastas erelio lizde?

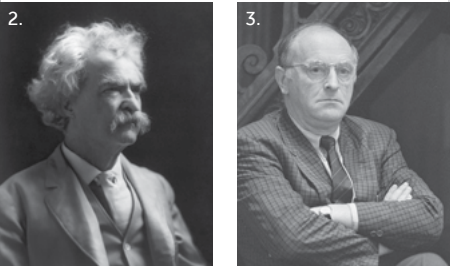
Ats. Žynys Lizdeika.

Šį kartą teisingų atsakymų redakcijoje nesulaukėme.

Tarpukario Lietuvoje leistame „Trimite“ buvo populiarūs galvosūkiiai. Kodai, mįslės, rebusai, paslaptys „Trimito“ skaitytojams kėlė nemažai aistrų. Atgaiviname šią tradiciją. O kadangi dabar populiariausia galvą sukti protų mūšiuose, ir mes pasirinkome tokį formatą. Atsakykite į klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki rugpjūčio 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“
Lietuvos šaulių sąjunga
Laisvės al. 34,
44240 Kaunas

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

1. Sidabras
2. Markas Twainas
3. Josifas Brodskis
4. Karaliaučiaus universitetas
5. Filmo „Tarzanas“ plakatas (1933)
6. JAV jūrų pėstininkai Gvadalkanalio saloje

17

PROTMŪŠIS

Tekstas ir klausimai Vytautas Radzevičius
Iliustracijos Vikipedija

1. Kurios šalies pavadinimas kilęs nuo lotyniškos sidabro reikšmės?
Ats.:
2. Jis žinomas Lietuvoje nuo XVI a. Dabar išnykęs. Bet jei būdavo 5,6 l talpos, jį vadindavo cechiniu. Jei būdavo 2,8 l talpos – senoliai jį vadino šinkoriniu, arba mažuoju. Koks tai senovinis tūrio matas skysčiams ir biralams seikėti?
Ats.:
3. Apie ką rašė Markas Twainas: „Kai man buvo 14 metų, jis buvo toks kvailas, kad aš sunkiai jį pakęsdavau. Kai man suėjo 21-eri, aš buvau suglumintas to, kaip šis senas žmogus per tuos 7 metus tapo protingesnis.“Ats.:
4. Šis mažas, paprastas, bet savotiškos formos daikčiukas buvo išrastas Norvegijoje 1900-aisiais. Norvegijos okupacijos metais Antrajame pasauliniame kare jis tapo Pasipriešinimo simboliu – kai naciai uždraudė sagas su Norvegijos simbolika, norvegai solidariai vietoj sagų naudojo šį daikčiuką. Dabar kasmet jų pagaminama milijonai, o Osle pastatytas 5 metrų plieninis paminklas. Kas tai yra?
Ats.:
5. Nobelio premijos laureatas, poetas, ne kartą lankęsis ir Vilniuje, Josifas Brodskis sukūrė tokį apibūdinimą: tai erdvės trūkumas, kompensuojamas laiko pertekliumi. Apie ką kalbėjo poetas?
Ats.:
6. Ką bendro turi Karaliaučiaus universitetas ir Keistuolių teatro spektaklis „Aukštyn kojom“?
Ats.:
7. XIV–XV a. lenkiškai tai buvo *złoty*, vokiškai – *gulden*, lotyniškai – *florenus*. O lietuviškai?
Ats.:
8. JAV ir Japonijos mūšiuose Antrajame pasauliniame kare salose Ramiajame vandenyne amerikiečių jūrų pėstininkai nakčiai apkasuose sukdavo slaptažodžius, kad apsisaugotų nuo pavienių japonų įsiskverbėlių. Kokios dvi privalomos raidės buvo šiuose slaptažodžiuose?
Ats.:
9. Pirmųjų filmų apie Tarzaną veiksmas vyko Afrikoje, tačiau kai kuriuos vaidmenis atliko indų „aktoriai“, kuriems buvo padidintos ausys, kad jie būtų panašūs į afrikiečius. Kokie tai „aktoriai“?
Ats.:
10. Viena dideliame Europos mieste už pasiekimus tam tikroje srityje galima gauti lokį. Koks tai miestas?
Ats.:

LIETUVOS KARIAI

Atrasti, pažinti, mokytis
UNIKALIOS 1000 DETALIŲ DĒLIONĖS

Lietuvos karių atvaizdai atkurti pasinaudojus tarpdisciplininiais tyrimais, pasitelkus archeologinę, istorinę, sfragistinę bei ikonografinę medžiagą, saugomą Lietuvos ir užsienio archyvuose, muziejuose.

ISIGYKITE

WWW.LIETUVOSKARIAI.LT

VYTAUTAS LANDSBERGIS
Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas

**„Man Tėvynė yra širdies namai.
Čia aš jaučiuosi namie, tarp savų,
mane skatina Lietuvos meilė ir pareiga.“
Prisijunk ir tu! Tapk šauliu — apgink Tėvynę!**

www.tapksauliu.lt